

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Boendestöd och meningsfull sysselsättning

Socionomprogrammet
C-uppsats
Vt. -09
Författare: Sara Erixon
Handledare: Alf Ronnby

Abstract

Titel:	Boendestöd och meningsfull sysselsättning
Författare:	Sara Erixon
Nyckelord:	Meningsfull sysselsättning, psykiskt funktionshinder, boendestöd, verksamhetsteori

Kommunen ansvarar för att personer med psykiska funktionshinder har boende och sysselsättning. En insats som nästan alla kommuner erbjuder för att medverka till detta är boendestöd. Efter att ha arbetat som boendestödjare har jag erfarenheten att personer med psykiska funktionshinder tenderar att bli isolerade och leva ett passivt vardagsliv. Syfte med studien är att undersöka om personer med psykiska funktionshinder upplever att de har en meningsfull sysselsättning och hur insatsen boendestöd kan bidra till att skapa detta. Undersökningen bygger på kvalitativa intervjuer med fem klienter och två boendestödjare. Den teoretiska utgångspunkten är verksamhetsteori. Frågeställningarna för undersökningen är: Upplever klienterna att de har en meningsfull sysselsättning?

Vad är meningsfull sysselsättning för klienterna?

Vad är meningsfull sysselsättning för boendestödjarna och hur arbetar boendestödjarna för att skapa detta?

Hur tycker klienterna att boendestödet kan hjälpa till att skapa meningsfull sysselsättning?

Studien visar att upplevelsen av meningsfull sysselsättning varierar. Tre av klienterna är nöjda med sin sysselsättning medan två saknar struktur under veckan och önskar mer aktivitet. Meningsfull sysselsättning för klienterna handlar bl.a. om arbete, socialt umgänge och fysisk aktivitet. De flesta klienter beskriver att det är meningsfullt att ha struktur i vardagen och att delta i aktiviteter som känns utvecklande. För boendestödjarna är meningsfull sysselsättning att ha struktur i vardagen och att delta i sociala sammanhang. Ett verktyg för att skapa struktur är att göra veckoscheman. Boendestödjarna arbetar också med att sätta upp individuella mål tillsammans med klienterna för att arbetet ska bli meningsfullt. Klienterna upplever att boendestödjarna är en viktig diskussionspartner för att planera aktiviteter, men också någon att göra aktiviteter tillsammans med. Klienterna uppskattar att boendestödjarna stöttar och pushar dem att göra saker de annars inte skulle ha gjort.

Tack!	1
1. Inledning	2
1.1 <i>Problemformulering, frågeställningar och syfte</i>	3
Problemformulering:.....	3
Frågeställningar:	3
Syfte	3
1.2 <i>Avgränsning</i>	3
1.3 <i>Definitioner av begrepp</i>	4
Psykiskt funktionshinder	4
Meningsfull sysselsättning	4
2. Tidigare forskning	5
2.1 <i>Arbete</i>	5
2.2 <i>Vardagslivets aktiviteter</i>	6
2.3 <i>Meningsfulla aktiviteter</i>	7
3. Metod	8
3.1 <i>Val av metod</i>	8
3.2 <i>Urval</i>	8
3.3 <i>Generaliserbarhet, reliabilitet och validitet</i>	9
3.4 <i>Intervjuernas genomförande</i>	10
3.5 <i>Etiska frågor</i>	12
3.6 <i>Bearbetning av data</i>	13
3.7 <i>Analysmetod</i>	13
4. Teori	14
4.1 <i>Teorival</i>	14
4.2 <i>Verksamhetsteori</i>	14
Socialisering.....	15
Motiv och behov	15
Personlighet/självbild	16
Sammanfattning.....	17
4.3 <i>Teorianvändning</i>	18
5. Beskrivande del	19
5.1 <i>Presentation av boendestödsverksamheten</i>	19
Målgrupp	19
Mål med arbetet	19
Arbetsätt.....	19
Meningsfull sysselsättning	21
Varför viktigt med sysselsättning?	21
Boendestödets roll	22
Svårigheter och möjligheter för att skapa sysselsättning	22
5.2 <i>Presentation av klienterna och deras upplevelse av meningsfull sysselsättning i vardagen.</i>	23
Sammanfattning.....	26
5.3 <i>Vad klienterna upplever som meningsfull sysselsättning</i>	26
Sammanfattning.....	29

5.4 Hur boendestödet hjälper klienten att få en meningsfull sysselsättning.....	30
Sammanfattning.....	33
6. Analys.....	34
6.1 Klienternas upplevelse av sin vardag med avseende på meningsfull sysselsättning...	34
6.2 Klienternas upplevelse av meningsfull sysselsättning.....	34
Motiv/behov.....	34
Självbild.....	35
Tidigare forskning	36
6.3 Boendestödjarnas beskrivning av meningsfull sysselsättning och arbetet för att skapa detta	36
Socialisering.....	36
Motiv/behov.....	37
6.4 Hur boendestödet hjälper klienten att få en meningsfull sysselsättning.....	37
Socialisering.....	37
Motiv/behov.....	38
6.5 Sammanfattning	39
7. Diskussion	41
Referenser:.....	43
Litteratur.....	43
Artikel	43
Bilagor	44
Bilaga 1	44
Bilaga 2	46
Bilaga 3.....	48

Tack!

Ett varmt tack till er som ställt upp på att bli intervjuade för min uppsats! Det har varit roligt och intressant att ta del av era berättelser. Tack också till verksamhetschef och kontaktperson på boendestödsverksamheten som möjliggjort min studie.

Tack Alf för uppmuntrande handledning under uppsatsarbetet!

Sist, men inte minst, tack kära familj för att ni alltid finns till hands och lyssnar, peppar och lugnar stressade nerver.

1. Inledning

Enligt socialtjänstlagen ska kommunen medverka till att personer med psykiska funktionshinder får en meningsfull sysselsättning. *Vad* som är meningsfullt är en individuell upplevelse, men vi vet genom forskning *att* en meningsfull sysselsättning är viktig för välbefinnande och livstillfredsställelse för personer med psykisk sjukdom (Bejerholm/Eklund 2005).

Behandlingen av personer med psykisk sjukdom och psykiska funktionshinder har förändrats mycket de senaste decennierna. I mitten av 1960-talet fanns 35 - 40 000 platser för psykiatrisk vård på institutioner. Idag finns ca 5000 platser. Sedan början av 1970-talet har mentalsjukhusen gradvis avvecklats och samhället har byggt upp öppnare vård- och stödformer för psykiskt sjuka och psykiskt funktionshindrade. Utvecklingen strävar mot att människor med psykiska funktionshinder ska kunna leva ett så " normalt " liv som möjligt och integreras i samhället. 1995 trädde psykiatireformen i kraft. Ett viktigt syfte med reformen var att förtydliga kommunens ansvar för boende och sysselsättning för målgruppen. Reformen ledde till en kraftig ökning av insatser. De flesta kommuner kan idag erbjuda öppna dagliga verksamheter och antalet platser på gruppboendestäder har ökat från några hundra i slutet på 80-talet till 8000 idag (Markström 2008). Den som bor i eget boende, men behöver ett vardagsstöd kan beviljas insatsen boendestöd.

Under tre somrar har jag arbetat med boendestöd. Insatsen består av träffar med en boendestödjare ett antal timmar per vecka och syftar till att vara ett stöd i och utanför hemmet för att klienten ska hitta sätt att hantera sin vardag. Arbetet strävar efter att den enskilde ska kunna leva ett självständigt liv i samhället (SOU 2006:100). I mitt arbete som boendestödjare upplever jag att personer med psykiska funktionshinder tenderar att bli isolerade och leva ett passivt vardagsliv. Brist på sociala relationer och ensamhet är ett problem som bl.a. hänger ihop med brist på sysselsättning.

Boendestödsverksamhet utgör en viktig del av kommunens stöd till personer med psykiska funktionshinder och boendestödjarna får ofta en nära relation till klienterna de arbetar tillsammans med. Utifrån detta har boendestödjarna en viktig roll att fylla när det handlar om att skapa förutsättningar för en meningsfull sysselsättning.

Med erfarenheten/kunskapen om att personer med psykiska funktionshinder tenderar att bli isolerade vill jag i uppsatsen undersöka hur fem personer med psykiska funktionshinder upplever graden av meningsfull sysselsättning i sitt vardagliga liv och på vilket sätt insatsen boendestöd kan medverka till att skapa meningsfull sysselsättning för dessa personer.

1.1 Problemformulering, frågeställningar och syfte

Problemformulering

Personer med psykiska funktionshinder tenderar att bli isolerade. Hur kan kommunens boendestöd medverka till att skapa en meningsfull sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder?

Frågeställningar:

1. Upplever klienterna att de har en meningsfull sysselsättning?
2. Vad är meningsfull sysselsättning för klienterna?
3. Vad är meningsfull sysselsättning för boendestödjarna och hur arbetar boendestödjarna för att skapa detta?
4. Hur tycker klienterna att boendestödet kan hjälpa till att skapa meningsfull sysselsättning?

Syfte

Syftet med studien är att få en förståelse för hur personer med psykiska funktionshinder upplever meningsfull sysselsättning i sin vardag och hur insatsen boendestöd kan hjälpa personerna till en meningsfull sysselsättning.

1.2 Avgränsning

Min första tanke var att studera hur klienterna upplever boendestöd som insats generellt. Vad boendestödet betyder för klienterna och på vilket sätt det är en hjälp. Efterhand började jag förstå att det var ett för stort projekt. När jag sedan läste verksamhetsplanen för den boendestödsverksamhet där jag gjort min studie kunde jag utläsa två huvudsakliga mål för arbetet. Det ena målet är att öka klienternas möjlighet för sysselsättning och det andra att skapa förutsättningar för eget boende. Eftersom jag har egna erfarenheter av att arbeta med boendestöd och har upplevt att meningsfull sysselsättning är ett viktigt men inte helt enkelt arbetsområde kändes det spännande att fokusera på detta. Jag bestämde mig för att avgränsa min undersökning till sysselsättning och studera vad som upplevs som meningsfull sysselsättning och hur man kan arbeta för att uppnå det.

1.3 Definitioner av begrepp

Psykiskt funktionshinder

Det som är gemensamt för klienterna som deltar i min studie är att de har ett psykiskt funktionshinder. Psykiskt funktionshinder är ett brett begrepp och svårigheterna för de som ingår i målgruppen ser olika ut. Den definition som används av socialtjänst, arbetsförmedling och statliga utredningar för att avgränsa målgruppen psykiskt funktionshindrade är formulerad av psykiatrisamordningen (Erdner 2006). Psykiatrisamordningen är den omfattande statliga utredning som 2003-2006 utredde levnadsvillkor och insatser för personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder samt formulerade en strategi för hur samhällets insatser för målgruppen ska se ut.

Definitionen lyder: *”En person har ett psykiskt funktionshinder om han/hon, har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden, och att dessa begränsningar har funnits, eller kan komma att bestå under en längre tid”* (SoU 2006:100, s.33).

Meningsfull sysselsättning

Meningsfull sysselsättning kan definieras på olika sätt. Psykiatrisamordningens definition av meningsfull sysselsättning är arbete. Enligt psykiatrisamordningen bör man skilja på en strukturerad sysselsättning (arbete) och frivilliga öppna verksamheter där personer med eller utan funktionshinder kan delta (SoU 2006:100).

Begreppet finns också i socialtjänstlagen. I SoL kap 5, § 7 som omfattar människor med funktionshinder står det: *”Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd”* (Socialtjänstlagen 2001:453). I socialtjänstlagen motsvarar meningsfull sysselsättning fritidsbegreppet. Där tolkas inte sysselsättning som arbete utan som något meningsfullt och strukturerat att göra i vardagen. Kommunernas öppna verksamheter anses ofta vara både meningsfull sysselsättning och fritidsverksamhet för målgruppen (SoU 2006:100).

I forskning kring psykiskt funktionshinder och sysselsättning har begreppet meningsfull sysselsättning ofta en vidare innebörd. Här kan begreppet innefatta alla de aktiviteter en person företar sig i sitt vardagsliv, allt ifrån att sova till att arbeta (Bejerholm/Eklund 2005).

Meningsfull sysselsättning i min uppsats har denna vida betydelse. Syftet har varit att låta intervjupersonerna själva formulera vad som är meningsfull sysselsättning för dem.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer jag att redogöra för den tidigare forskning kring psykiskt funktionshinder och meningsfull sysselsättning som jag tagit del av. Jag har delat i in resultaten under tre rubriker som är relevanta för mitt undersökningsområde: arbete, vardagslivets aktiviteter och meningsfulla aktiviteter.

2.1 Arbete

Lönearbete värderas högt i vårt samhälle och har positiva effekter för vårt mående. Forskning har visat att personer med psykisk sjukdom som har en anställning har bättre hälsa och välbefinnande än dem som inte har det. Detta kan antagligen delvis förklaras genom att personer som arbetar har en lägre grad av psykiska funktionshinder, men studier pekar också på att arbete har egenskaper som gör att personer med psykiska funktionshinder mår bättre (Leufstadius 2008). Positiva aspekter av arbete handlar om sociala kontakter, rutiner, arbetets status, ökat egenvärde, självbestämmande och integration med samhället. Studier visar att majoriteten bland personer med psykisk sjukdom vill ha ett lönearbete, men att endast 10-15% med allvarlig psykisk sjukdom har en anställning (Bejerholm/Eklund 2005).

Samtidigt som arbete är högt värderat visar Mannerfelt att inställningen till arbete hos personer med psykiska funktionshinder också präglas av ambivalens. Mannerfelt har studerat hur personer upplever sitt deltagande i arbets- och sysselsättningsverksamheter. Lönearbete är normen hos deltagarna, men många räknar med att inte leva upp till normen. Deltagarna i studien upplever att de klarar verksamhetens utmaningar, men tror inte att motsvarande anpassning till deras förmåga finns på den öppna arbetsmarknaden. Deltagarna i verksamheterna uppskattar att det i dessa verksamheter finns utrymme att må dåligt, att de inte behöver ta mer ansvar än de orkar fast de ändå har en uppgift. Lagom stora krav visade sig vara viktigt, det upplevdes negativt när personalen antingen satte för stor press på deltagarna eller förväntade sig för lite av dem. I de arbetsrehabiliterande verksamheterna fruktade många att de rehabiliterades till ett arbete som inte finns. Mannerfelt menar att den öppna arbetsmarknaden skapar handikapp för personer med psykiska problem när arbetsplatserna inte anpassas för att kompensera för funktionshindren. Funktionshindren medför bl.a. svårigheter att klara stressade situationer, svårigheter att sitta still för mycket och att inte ha tillräcklig ork för att arbeta heltid. Detta kräver en anpassad arbetssituation menar Mannerfelt (Mannerfelt 2000).

2.2 Vardagslivets aktiviteter

Arbete är *en* viktig aspekt av meningsfull sysselsättning, men det finns fler. Forskning har visat att upplevelsen av mening också i dagliga aktiviteter som hemsysslor, fritidsaktiviteter och egenvård har betydelse för hälsa och välbefinnande. Bejerholm och Leufstadius har båda forskat kring hur människor med psykiska funktionshinder använder sin tid i dagliga aktiviteter och hur detta påverkar deras välbefinnande.

Bejerholm har studerat personer med schizofreni. Hennes resultat visar att passivitet och ensamhet dominerade de studerades livsstil. Få arbetade, studerade eller hade en aktiv fritid. De passiva aktiviteterna kunde handla om att sitta eller ligga och titta i hemmet. Radio, tv och tidningar var ofta det första steget att ta in omvärlden och gav en känsla av delaktighet i en isolerad hemmiljö. Lustfyllda aktiviteter som deltagarna beskrev kunde vara att spela gitarr eller att skriva, men det var lite tid som ägnades åt dessa aktiviteter. Minst tid gick till personlig vård och hushållsaktiviteter. Utanför hemmet gick personerna till kommunala träffpunkter eller till vänner som de lärt känna i den typen av verksamheter. Bejerholm vill utifrån detta betona vikten av sociala träffpunkter.

Bejerholm vill dock lyfta fram att schizofreni inte automatiskt betyder att man har en passiv livsstil. Hon urskiljer tre olika nivåer av engagemang hos de studerade personerna. För personerna i den första nivån gick den mesta tiden till stillsamma aktiviteter i en och samma miljö. I den andra nivån var stillsamma perioder och aktiva perioder jämnt fördelade under dagen. I den tredje nivån följde aktiviteter på varandra i en jämn takt. Upplevelsen av meningsfullhet ökade med graden av aktivitet. Avhandlingen visar att meningsfulla aktiviteter och engagemang i dagliga aktiviteter är viktigt för hälsa och tillfredsställelse för personer med schizofreni (Bejerholm 2007).

Passivitet anses generellt ha negativa konsekvenser för hälsan. Frånvaro av vänner och meningsfull daglig aktivitet kan t.ex. leda till att personen tappar intresset för att sköta hygien och klädvård. Det finns dock forskare som menar att personer med psykiska funktionshinder är medvetna om sina svårigheter och att undvikande av aktivitet kan vara en strategi för att inte utsätta sig för något som är värre, t.ex. förvirring och kaos (Bejerholm och Eklund 2005).

Leufstadius forskning bygger på 103 slumpmässigt utvalda personer från en psykiatrisk öppenvårdsmottagning. Resultaten i studien visar att de som tillbringar mycket tid under dygnet i aktiviteter som arbete/studier, daglig verksamhet, personlig vård, skötsel av hemmet och fritid upplevde bättre hälsa och välbefinnande. De personer som var minst aktiva under

dygnet och de som ”vände på dygnet” upplevde lägst känsla av kontroll över sina liv och upplevde låg social interaktion. Detta sätter hon i samband med att det är svårt att behålla sociala kontakter om man sover när andra är vakna och aktiva (Leufstadius 2008).

Brist på sociala relationer och ensamhet är också något Erdner lyfter fram i sin avhandling. Erdner har studerat livssituationen hos personer med psykiska funktionshinder för att få kunskap om vad de behöver för att kunna leva ett fullvärdigt liv. Ett fullvärdigt liv enligt informanterna innehåller att hitta meningen med livet, ha kontroll över sitt eget liv och ha ett socialt utbyte. Resultaten i studien pekar på att personer med psykiska funktionshinder upplever en reell och existentiell ensamhet som hindrar dem från ett fullvärdigt liv. Den existentiella ensamheten innebär känslan av meningslöshet och hopplöshet. Studien visar att en negativ självbild och osäkerhet i relationer gör att informanterna avstår från att skapa relationer med andra människor även om samtliga vill ha vänner. Många har i stället relationer med djur (Erdner 2006).

2.3 Meningsfulla aktiviteter

När det gäller upplevelsen av vad som är meningsfullt i de dagliga aktiviteterna lyfter Leufstadius fram fem huvudteman i sin studie: 1. Att ha kontakt med andra och sin omvärld, 2. Att ha roligt och njuta av livet, 3. Att hålla sig sysselsatt och aktiv 4. Att ha rutiner och projekt över tid, 5. Att ta hand om sig själv för att må bra. Det första temat handlar förutom om att ha ett socialt liv om vikten av kontakt med omvärlden genom tv, radio och tidningar. Tema två, känslan av att ha roligt och njuta av livet beskrevs ofta i samband med hobbyverksamhet, socialt liv eller naturupplevelser. Det tredje temat handlade om känslan av att ha presterat något i en aktivitet eller känslan av att ha lärt sig något nytt. Det fjärde temat innehöll beskrivningar om att aktiviteter var meningsfullt i sig och att det är viktigt att ha en struktur i vardagen. Att struktur är meningsfullt i sig är något som flera studier visar (Mannerfelt 2006, Bejerholm/Eklund 2005). Det femte temat handlade dels om aktiviteter för att tillfredsställa grundläggande behov som att äta och sova, dels om andra aktiviteter som gav fysiskt och psykiskt välbefinnande, t.ex. sport och meditation. Leufstadius skriver att det finns tidigare studier som visar att fysisk aktivitet kan motverka depression och stresstillstånd, men att hennes studie visar att även andra aktiviteter kan ge denna typ av meningsfullhet och hälsoeffekt (Leufstadius 2008).

3. Metod

3.1 Val av metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod. Syftet med min undersökning är att studera om personer med psykiska funktionshinder upplever att de har en meningsfull sysselsättning i sin vardag och hur insatsen boendestöd kan hjälpa personerna till en meningsfull sysselsättning. Min utgångspunkt är att det endast är personerna själva som kan definiera vad som är meningsfullt för dem och inte och vad boendestödet betyder. Eftersom det är den subjektiva upplevelsen hos klienterna jag vill studera är kvalitativ metod bäst lämpad för studien. Larsson skriver att medan kvantitativ metod strävar efter att få fram statistiska resultat strävar kvalitativ forskning efter att uppnå kunskap om individens subjektiva upplevelse utifrån hennes egna ord och beskrivningar. Kvalitativ metod beskriver situationer eller individer ur ett helhetsperspektiv. Styrkan med metoden är att den strävar efter att studera personer i sitt sammanhang och vill undvika att reducera människor till enstaka variabler (Larsson 2005).

För att samla in kvalitativa data kan man använda sig av intervju, deltagande observation och textmaterial. Vilken datainsamlingsmetod man ska använda beror på ämnet och syftet med undersökningen. Jag har valt att göra kvalitativa intervjuer. Kvale beskriver att ”intervjuer är särskilt lämpliga när man vill studera människors syn på meningen hos sina levda liv, beskriva deras upplevelser och självuppfattning och klargöra och utveckla deras eget perspektiv på sin livsvärld” (Kvale 1997, s.100). Synen på meningen i tillvaron och beskrivningen av självuppfattning är i högsta grad vad min studie handlar om.

3.2 Urval

Jag har intervjuat fem klienter och två boendestödjare. I min undersökning vill jag fokusera på klienternas upplevelse av meningsfull sysselsättning och hur insatsen boendestöd kan bidra till detta. Därför har jag intervjuat fler klienter än boendestödjare. Boendestödsverksamheten jag har studerat har kontakt med ca 50 personer. Att jag valde att bara intervjuar fem klienter beror på tidsbegränsningen för en C-uppsats. Enligt Kvale omfattar vanliga intervjustudier ofta 15±10 personer (Kvale 1997). Miniminivån på fem personer fick bli ett riktmärke. När

det gäller personalen utgör de två boendestödjarna en tredjedel av personalstyrkan på sex personer. Även om boendestödjarnas arbete är individuellt och skiljer sig åt anser jag att två personer är tillräckligt för att ge en bild av boendestöd som insats och uttrycka de gemensamma värderingar som finns på arbetsplatsen.

För att komma i kontakt med klienter och boendestödjare ringde jag till samordnaren för boendestödsverksamheten. Genom samordnaren fick jag en kontaktperson i boendestödsgruppen som hjälpte mig att hitta intervjupersoner. Jag önskade särskilt att få intervjua personer i olika åldrar och av båda könen. Även om varje persons berättelse är unik är ålder och kön faktorer som påverkar livssituation. Ett urval med variation i kön och ålder kan därför lyfta fram fler erfarenheter.

Personalen på boendestödet frågade vid Tisdagsfikat, som de ordnar varje vecka tillsammans med klienterna, om någon var intresserad av att medverka i undersökningen. Boendestödjarna frågade även enskilda klienter som de ansåg må tillräckligt bra för att kunna bli intervjuade. De intervjuade klienterna består av tre kvinnor och två män i åldrarna 30-47 år. Boendestödjarna är en kvinna och en man, 27 och 34 år gamla.

3.3 Generaliserbarhet, reliabilitet och validitet

Eftersom kvalitativ forskning arbetar med små och icke-slumpmässiga urval går det inte att generalisera resultaten (Larsson 2005). Min undersökningsgrupp är liten och urvalet av klienterna bygger delvis på att personerna ska må tillräckligt bra för att delta i en intervju. Utifrån detta är det sannolikt att mina intervjupersoner mår något bättre än genomsnittet för målgruppen. Även om kvalitativ forskning inte kan generaliseras beskriver Larsson att kvalitativ metod innehåller en möjlighet att göra försiktiga uttalanden om hur resultaten kan vara användbara på situationer med liknande men inte exakt samma förhållanden (Larsson 2005). Mina intervjupersoner får på detta sätt utgöra exempel som kan säga något om hur personer i liknande situationer upplever det studerade området.

Reliabilitet handlar om att mätinstrumenten i en undersökning är tillförlitliga och lämpliga för det man ska undersöka. Eftersom forskaren är mätinstrumentet i kvalitativ forskning går det inte att komma ifrån en subjektiv påverkan (Larsson 2005). Utformningen av intervjufrågorna påverkar svaren och utskrift och analys av materialet påverkas av vem som genomför dem. Ett viktigt inslag i kvalitativ forskning är därför att tydligt redovisa vad och hur man gör i

forskningsprocessen (Kvale 1997). Med tanke på detta har jag i min uppsats strävat efter att tydligt beskriva hur jag genomfört min undersökning och hur resultat och analys behandlats utifrån mina frågeställningar och min teoretiska utgångspunkt.

Validitet innebär att forskaren mäter det hon avser mäta. Eftersom min studie bygger på kvalitativa intervjuer är en viktig aspekt ur validitetssynpunkt att jag i intervjuerna lyckas samla in den information som är relevant för mina frågeställningar. För att bestämma vilka områden jag skulle fokusera på när jag skapade mina intervjuguider hade jag hjälp av den teori jag valt att använda mig av och diskussioner med min handledare.

Validitet är också beroende av att läsaren av en undersökning kan få en tydlig bild av det studerade fenomenet genom forskarens beskrivningar, kategoriseringar och analys (Larsson 2005). I min rapport har jag valt att göra den beskrivande delen relativt omfattande just för att läsaren ska få en bra bild av det material som analysen bygger på.

3.4 Intervjuernas genomförande

Inför intervjuerna skickade jag ut ett informationsbrev om intervjuens syfte. Klienterna fick välja om intervjun skulle ske i deras hem eller om vi skulle träffas i boendestödjarnas lokaler. Tanken var att intervjusituationen skulle kännas så bekväm som möjligt. Fyra av intervjuerna genomfördes i klienternas hem och en intervju i boendestödjarnas lokaler. Boendestödjarna intervjuades i sina lokaler.

Innan intervjuerna förklarade jag att klienternas namn inte kommer att finnas i intervjun, men frågade om det gick bra att skriva ut ålder, civilstånd och typ av funktionshinder. Alla intervjuade lämnade sitt samtycke till detta även om en person uppgav att hon inte har något funktionshinder. Jag förtydligade också innan intervjuerna att boendestödjarna kommer att kunna känna igen intervjupersonerna i uppsatsen.

Innan intervjuerna hade jag förberett två intervjuguider, en för klienterna och en för personalen (se bilaga 1 och 2). Vid intervjuerna med personalen följde jag min guide medan intervjuerna med klienterna var mer öppna. Som ovan intervjuare hade jag förberett ett ganska stort frågebatteri med frågor och följdfrågor. I klientintervjuerna ställde jag dock inte alla frågor. Ofta besvarade intervjupersonen flera frågor i ett svar och beroende på de svar jag fick blev inte alla följdfrågor aktuella. Klientintervjuerna genomfördes utifrån en allmän

intervjuguide som användes för att täcka in de områden jag ville ha svar på medan intervjuerna med boendestödjarna gjordes utifrån en standardiserad intervjuguide med öppna frågor där jag ställde samma frågor till båda intervjupersonerna (Larsson 2005). Även om en standardiserad guide gör att frågorna blir lättare att sammanställa och jämföra ville jag vara mer flexibel vid klientintervjuerna för att förstå vad som är betydelsefullt för klienterna. Jag ville ge intervjupersonerna möjlighet att uttrycka sina upplevelser genom att bygga vidare på deras berättelser. I klientintervjuerna började jag med att be personen beskriva hur en vanlig dag ser ut och utgick sedan ifrån detta svar.

De områden jag ville kartlägga i klientintervjuerna var:

- vilken sysselsättning klienten har
- vad sysselsättningen betyder för klienten
- om klienten är nöjd med sin situation vad gäller sysselsättning
- vilken sysselsättning som känns meningsfull
- vilka sociala kontakter klienten har
- hur sysselsättning påverkar klientens självbild
- hur klienten tycker att det fungerar med boendestödet
- om boendestödet är en hjälp för att skapa meningsfull sysselsättning

Intervjuerna tog mellan 30 min och 1 tim och 15min. Några av de intervjuade var mycket pratsamma medan andra pratade mindre. Jag upplevde att eftersom frågorna handlade om sysselsättning var det lättare för personer som var mer aktiva att besvara frågorna och ”prata på”. Ibland var det svårt att hålla sig till frågorna. Sysselsättning kan associeras till mycket i en persons liv och väckte bl.a. tankar om mående och relationer som tog stor plats i ett par intervjuer.

Intervjuerna spelades in på band. Ingen av de intervjuade uppgav att detta var något problem, men jag upplevde vid ett par tillfällen att bandspelaren hämmade de intervjuade något och att vi kunde prata friare när bandspelaren stängts av. Samtidigt kan det ur etisk synvinkel ses som positivt att intervjupersonerna medvetet valde vad som skulle fastna på bandet och inte lämnade ut mer av sig själva än de ville.

De områden jag ville kartlägga i intervjuerna med boendestödjarna var:

- vad som är målsättningen med boendestödjarnas arbete
- hur boendestödjarna lägger upp arbetet tillsammans med klienten
- hur boendestödjarna beskriver meningsfull sysselsättning
- boendestödjarnas roll för att skapa meningsfull sysselsättning
- vilka svårigheter och möjligheter boendestödjarna upplever att det finns för att skapa meningsfull sysselsättning

3.5 Etiska frågor

Tre etiska riktlinjer som är viktiga att tänka på vid kvalitativa undersökningar är informerat samtycke, konfidentialitet och konsekvenserna för intervjupersonen av att delta i intervjun. Informerat samtycke handlar om att meddela syftet med undersökningen och dess upplägg i stort. Intervjupersonerna bör även informeras om eventuella risker och fördelar med att medverka samt att deltagandet är frivilligt (Larsson 2005). För att få informerat samtycke skickade jag ut ett informationsbrev till deltagarna. I brevet beskrev jag syftet med undersökningen, att intervjun skulle ta max en timme och spelas in på band, att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas, att ingen annan än jag kommer att ha tillgång till intervjuerna samt att intervjuerna endast ska användas för min undersökning (se bilaga 3).

Konfidentialitet innebär att personliga uppgifter ska redovisas på ett sätt som gör det svårt att identifiera intervjupersonen i den färdiga rapporten (Larsson 2005). För att motverka att intervjupersonerna kan identifieras har jag inte med deras namn eller området där de bor/arbetar. Jag vill dock inte ändra för mycket i uppgifterna runt personerna eller deras utsagor. Kvalitativ forskning handlar om att beskriva specifika situationer för att få en djupare förståelse för ett fenomen. Uppgifter om t.ex. kön och ålder samt deltagandet i olika verksamheter behövs för att sätta personerna i sitt sammanhang och få en kvalitativ förståelse. Det går heller inte att undvika att boendestödjarna som arbetar med de intervjuade klienterna kan identifiera dem. Detta var viktigt att tydliggöra och hänger samman med konsekvenser av att delta i undersökningen.

När jag bad min kontaktperson att hjälpa mig hitta intervjupersoner uppstod en diskussion om huruvida det kunde vara jobbigt för klienterna att bli utfrågade om boendestödjarna och boendestödet eftersom de är i beroendeställning till dem. Vi kom fram till att det var viktigt att innan intervjun tala om för intervjupersonen att boendestödjarna kommer att kunna känna igen personen i uppsatsen och att han/hon därför bara ska berätta det han/hon vill vara öppen med inför boendestödjarna. Vid intervjuerna var det ingen av intervjupersonerna som uppgav

detta som ett problem. Jag tror att det kan förklaras dels genom att boendestödjarna hade diskuterat frågan med klienterna, dels genom att de intervjuade var nöjda med boendestödet. Samtidigt ska man vara medveten om att klienterna kanske undviker att föra fram kritik när de vet att de inte är anonyma inför boendestödjarna.

3.6 Bearbetning av data

Jag skrev ut intervjuerna i stort sett ordagrant. Vid några tillfällen bedömde jag att delar av intervjuerna inte var relevanta för min undersökning och valde att inte skriva ut dessa för att spara tid. I mina utskrifter och i de citat jag presenterar har jag ibland ändrat ordföljden för att uttalandena ska flyta bättre i skriftspråk. När det gäller språket i utskriften skriver Kvale att en riktlinje kan vara att föreställa sig hur intervjupersonerna själva skulle ha velat formulera sig i skrift (Kvale 1997).

3.7 Analysmetod

Larsson beskriver hur man vid den kvalitativa analysen kan analysera varje fall för sig eller analysera flera fall i ett sammanhang som grupperas under ett visst tema (Larsson 2005).

När jag skulle analysera mitt material funderade jag på om jag skulle beskriva och analysera en intervjuperson i taget för att varje person skulle bli så "hel" som möjligt, eller om jag mer tematiskt skulle samla ihop alla intervjupersoners svar under de olika frågeställningarna. Mitt val blev en kompromiss. För att på ett tydligt sätt besvara mina frågor har jag sorterat och samlat alla intervjupersoners svar under respektive frågeställning. Men för att intervjupersonernas uttalanden inte ska tas ur sitt sammanhang redogör jag i tur och ordning för varje intervjuperson under frågeställningarna. Detta gör att läsaren, och jag själv som undersökare, kan skapa en helhetsbild av intervjupersonerna vilket är av betydelse vid en kvalitativ analys.

I min analys har jag utgått från verksamhetsteorin. Teorin utgör grunden för vad jag valt att lyfta fram i mitt material. För att förstå och tolka vad som är meningsfull sysselsättning och hur boendestöd kan medverka till detta har jag använt mig av tre begrepp i teorin. När jag sorterat och analyserat mitt material har jag letat efter vilka *motiv och behov* som finns hos personerna för att delta i verksamheter, hur verksamheter påverkar *självbilden* och hur verksamheter är en social aktivitet som gör att människor *socialiseras* och blir delaktiga i sin omgivning och i samhället. I min analys har jag också tittat efter hur mina resultat stämmer överens med tidigare forskningsresultat.

4. Teori

4.1 Teorival

Jag har valt att använda mig av verksamhetsteori, dels för att studien handlar om sysselsättning, dvs. verksamhet, men också för att jag upplever att boendestöd som insats handlar just om det mellanområde som verksamhetsteorin fokuserar. Medan psykiatrin står för den behandlande delen av individens psykiska liv står boendestödet för ett förändringsarbete som handlar om personlighetsutveckling genom verksamhet. Boendestödet arbetar med kopplingen mellan individ och samhälle utifrån SoL som säger att socialtjänsten ska främja människors aktiva deltagande i samhället.

Min presentation av verksamhetsteorin bygger på Knutagård 2002.

4.2 Verksamhetsteori

När det gäller teorier om människan och hennes utveckling finns två dominerande synsätt som om man drar dem till sin spets utgör varandras motsatser. Det psykologiska synsättet betonar människans inre psykiska processer som den huvudsakliga faktorn för påverkan medan det sociologiska synsättet menar att människan i huvudsak påverkas av yttre förhållanden och samhällsstrukturer. Verksamhetsteorin placerar sig mellan dessa utgångspunkter och studerar det område som man menar kopplar ihop människans inre psykiska processer med hennes yttre miljö, den mänskliga verksamheten. (Knutagård 2002). Enligt verksamhetsteorin består våra dagliga liv av olika verksamheter som avlöser varandra; arbete, studier, umgänge med vänner och familj, matlagning, telefonsamtal mm. Vissa verksamheter gör vi rutinmässigt medan andra verksamheter kräver mer av oss och skapar möjligheter för eller tvingar oss till utveckling. I verksamhetsteorin hävdas att för att man ska förstå människans psykologiska liv måste man studera hennes tidigare och nuvarande verksamheter. Det är genom mänsklig verksamhet som människan kopplar sig till sin omgivning och som omgivningen kopplar sig till människan. Utan mänsklig verksamhet finns inga relationer mellan människor och inga relationer mellan människan och hennes fysiska miljö. Den unika kombination av verksamheter som individen deltagit i formar hennes relation till omvärlden och andra människor och utvecklar hennes personlighet.

Socialisering

Centralt i verksamhetsteorin är att människan socialiseras genom verksamhet. Genom att delta i verksamheter tillsammans med andra internaliserar vi vår omgivning. På så sätt formas och styrs vårt psykiska liv av den omgivning vi lever i. Det viktigaste verktyget för socialisation är språket. Det är i kommunikation med andra som människan bygger upp sin inre värld som hon handlar utifrån. Vygotskij menar att tal kommer före handling och att ju större repertoar av inre tal vi har internaliserat desto fler handlingsalternativ har vi (Knutagård 2002). Jag tolkar detta som att det är bara de verksamheter som vi kan föreställa oss som vi kan genomföra i handling, bortsett från det reflexmässiga handlandet.

Socialisering handlar om att utveckla den kompetens som krävs för att kunna delta i samhällets olika sociala system. Enligt verksamhetsteorin måste människan delta i sociala system för att utvecklas och överleva. Att överleva handlar i detta sammanhang om att leva på en nivå där man har möjlighet att tillfredsställa sina behov, alltså om något mer än att överleva fysiskt. Enligt verksamhetsteorin har alla människor behov av gemenskap och samhörighet med andra människor. Detta är drivkraften som gör att vi deltar i socialiseringsprocessen. Processen är krävande eftersom den tvingar oss att anpassa oss till samhällets regler, värden och normer. Samtidigt är den utvecklande eftersom vi måste utveckla den kompetens som krävs för att delta.

Motiv och behov

I verksamhetsteorin anses att verksamheterna i en människas liv alltid har ett mål och en mening. Varje verksamhet består av ett antal handlingar som vi mer eller mindre styr och som samverkar mot ett mål. Målet kan vara mer eller mindre uttalat och medvetet, men en förutsättning för att vi ska delta i en verksamhet är att vi har ett motiv för verksamheten och att vi vill tillfredsställa behov genom verksamheten. Behoven är en förutsättning för att vi ska ge oss in i verksamheterna och är styrande i dem. Motiv ger mening och betydelse åt verksamheten och sätter igång de handlingar vi utför.

Enligt verksamhetsteorin uppstår behov genom att vi deltar i verksamhet. När människan i verksamheter producerar både materiella och immateriella produkter utvecklas nya behov. Utvecklingen är en ömsesidig process mellan individen och omgivningen. Omgivningens förändringar skapar nya krav som skapar nya individuella behov som i sin tur påverkar

omgivningen. Teknisk utveckling har t.ex. successivt skapat ett behov av mobiltelefoner och datorer som vi inte hade för tjugo år sedan. På samma sätt skapar utvecklingen av individuella mänskliga egenskaper nya behov. Enligt verksamhetsteorin är inga färdigheter medfödda utan något som vi utvecklar genom verksamhet. Allt eftersom vi utvecklar kompetenser och färdigheter förändras våra behov.

Enligt verksamhetsteorin uppstår ett behov hos en person endast om hon uppfattar att det finns ett objekt som kan hjälpa henne att tillfredsställa behovet. Detta behovsobjekt kan vara en människa, en sak eller ett fantasiobjekt. Vi använder oss av de behovsobjekt som vi har positiva erfarenheter av och undviker de som gett oss negativa erfarenheter.

Motiv ger en verksamhet dess mening. Genom motivet förstår vi verksamheten och förklarar dess betydelse. Jag gör detta ”för att...” Den enskildes motiv behöver inte överensstämma med verksamhetens motiv. När det t.ex. gäller boendestöd kan klient och boendestödjare ha olika motiv med att träffas. Boendestödjarens motiv kan vara att klienten ska klara att leva ett självständigt liv medan klientens motiv kan vara att ha någon att prata med. Men för att en verksamhet ska fungera och existera måste det finnas några deltagare som delar verksamhetens motiv. Om en person deltar i en verksamhet som inte stämmer överens med personens egna motiv kan en känsla av främlingskap och alienation uppstå. Det är viktigt att vara medveten om att bara för att en person deltar i en verksamhet behöver hon inte dela verksamhetens motiv.

Schütz skiljer mellan för-att-motiv och därför-att-motiv. För-att-motiven är framtidsinriktade och försöker uppnå eller undgå något i framtiden. Här handlar individen i stor utsträckning självständigt för att nå sitt mål. Därför-att-motiv grundar sig i tidigare erfarenheter och personens handlingar styrs då i större grad av andra. Man handlar på grund av något.

Motiv är hierarkiskt ordnade vilket gör att vissa motiv är viktigare för oss och aktiveras oftare i vår dagliga verksamhet. Överordnade motiv kan påverka andra motiv så att de verkar i samma riktning (Knutagård 2002).

Personlighet/självbild

Personligheten utvecklas enligt verksamhetsteoretiker i relation till andra. I verksamhet med familj, kamratgrupp, skola, arbete, fritid, kultur och nöjen utvecklas människan intellektuellt och känslomässigt och personligheten formas. Genom att delta i aktiviteter tillägnar vi oss samhället och socialiseras in i det. Samtidigt formar vi vår unika personlighet då ingen

människa deltar i exakt samma verksamheter som någon annan och verksamheter har olika betydelse för olika personer. Det är helheten av alla verksamheter en person deltagit och deltar i som är avgörande för personligheten. Även tankar om framtida verksamheter inverkar. Genom de erfarenheter en person gör i sina dagliga verksamheter förändras och förnyas hennes självuppfattning. Självbilden påverkas av hur vi klarar av verksamheter, om vi uppnår våra mål och kan tillfredsställa våra behov. Omgivningen påverkar också självbilden genom att bekräfta den eller ifrågasätta den. Kommunicerar vi med en person i endast en verksamhet kommer vi att hålla fast henne där. Om vi bekräftar att alkoholists enda verksamhet är att dricka kommer vi att försvåra hennes möjligheter att utveckla nyktra verksamheter och hennes självbild som alkoholist förstärks.

Verksamheter måste även sättas i relation till känslor. Handlingar och känslor är nära sammankopplade. Individens känslor uppstår, formas och uttrycks i verksamheter i växelverkan mellan människa och miljö. När man handlar för att tillfredsställa behov utvecklas känslor både under själva handlingen och efteråt. När vi utfört en aktivitet värderar vi om den gav oss en positiv eller negativ känsla, vi värderar om behovsobjektet kunde hjälpa oss att uppnå våra behov och vi värderar oss själva. Verksamheter bidrar på så sätt till att skapa en positiv eller negativt laddad självbild och nya verksamheter har alltså möjlighet att påverka vår självbild i positiv eller negativ riktning.

Personlighetsutvecklingen fortsätter hela livet och människans personlighet blir hela tiden rikare om hon deltar i nya verksamheter under sitt liv. Av olika anledningar kan dock människan vara i en situation som hämmar ett aktivt utbyte med omvärlden. Broström beskriver hur ett barns brist på verksamhet hämmar dess utveckling. Ju färre verksamheter ett barn deltar i desto mindre erfarenheter och kunskaper tillägnar det sig för att kunna delta i dessa. Detta minskar barnets sociala kompetens och leder till isolering. För att bryta denna negativa spiral krävs att man försöker koppla barnets verksamheter till verksamheter i samhället. Barnet kan dock inte bryta sin isolering på egen hand utan det krävs att någon annan hjälper barnet att bryta den negativa trenden (Knutagård 2002).

Sammanfattning

Enligt verksamhetsteorin är det genom verksamhet som människan utvecklas som person och blir en del av samhället. Genom att delta i verksamheter socialiseras vi in i samhället och

tvingas utveckla den kompetens som krävs för att delta i sociala system. Verksamhetsteorin menar att vi måste delta i sociala system för att överleva och utvecklas som människor. Alla har behov av gemenskap och samhörighet och för att kunna tillfredsställa dessa och andra behov måste vi delta i sociala system.

Verksamhetsteorin utgår ifrån att våra verksamheter alltid har ett mål och en mening. Vi har behov som vi vill uppfylla genom verksamheterna och utifrån dessa behov skapas motiv som gör att verksamheterna blir meningsfulla. Vissa motiv är viktigare än andra. Vi kan delta i en verksamhet utan att dela verksamhetens motiv, men då finns risken att vi känner oss främmande i verksamheten. När vi utvecklas som personer förändras våra behov.

Enligt verksamhetsteorin formas vår personlighet genom verksamheter. Genom att delta i verksamheter med andra internaliserar vi omgivningen och på så sätt skapas också förutsättningarna för vilka verksamheter vi kommer att delta i framöver. Enligt teorin blir människans personlighet hela tiden rikare om hon deltar i nya verksamheter under sitt liv. Samtidigt kan erfarenheterna i vår dagliga verksamhet påverka vår självbild i både positiv och negativ riktning. Vår självbild påverkas beroende på hur vi lyckas uppnå våra mål och tillfredsställa våra behov samt beroende på vilket bemötande vi får av omgivningen när vi deltar i verksamheten. När vi utfört en aktivitet värderar vi om den gav oss en positiv eller negativ känsla, vi värderar om behovsobjektet kunde hjälpa oss att uppnå våra behov och vi värderar oss själva.

4.3 Teorianvändning

I min studie kommer jag att använda mig av de tre teman som jag har beskrivit utifrån verksamhetsteorin. Dessa teman handlar om motiv/behov, självbild/personlighet och socialisation. Hur något blir meningsfullt handlar i grunden om vilka värderingar som finns hos individen och det samhälle vi lever i. För att förstå hur verksamheter blir meningsfulla för intervjupersonerna och hur boendestödet kan medverka till att skapa meningsfull sysselsättning kommer jag att analysera hur verksamheterna kan uppfylla behov och motiv samt på vilket sätt de kan leda till personlighetsutveckling. Jag kommer också att analysera hur deltagande i sociala sammanhang kräver socialisation dvs. utveckling av kompetens och anpassning.

5. Beskrivande del

5.1 Presentation av boendestödsverksamheten

Beskrivningen av verksamheten bygger på intervjuer med boendestödjarna, Anders och Moa.

Målgrupp

Boendestödjarna som arbetsgrupp arbetar med ungefär 50 klienter. Ca 30 av dessa har kontakt med psykosmottagningen och många av de övriga har kontakt med allmänpsykiatrin. Klienternas problematik handlar bl.a. om psykossjukdom, depression, borderline, självskaðebeteende och ätstörningar. Målgruppen innefattar även personer med neuropsykiatriska funktionshinder som Aspergers syndrom och autism. För att få boendestöd i den studerade verksamheten behöver man dock inte ha en diagnos.

Mål med arbetet

Moa beskriver att målet med arbetet är att klienten ska bli mer självständig och klara av att göra mer på egen hand eller tillsammans med andra. Det handlar också om att erövra nya områden och klara saker som man är rädd för eller har problem med att göra.

Anders beskriver arbetet som ett förändringsarbete där målet är att skapa ett bättre liv för klienten.

”Och vad som är bättre är individuellt, men man har ju alltid tanken att struktur är något gemensamt som de flesta människor behöver, speciellt om du har kaos i det inre. Att skapa en meningsfull vardag egentligen” (Anders).

Arbetsätt

Beslutet om insatsen boendestöd fattas av en socialsekreterare som gör en utredning och bedömer behov utifrån SoL. Insatsen handlar ofta om stöd i att sköta hemmet och att komma ut i aktiviteter. Boendestödjarna beskriver att innehållet i beslutet varierar beroende på klient och socialsekreterare. Ibland är beslutet om insatsen detaljerat, ibland öppet formulerat. Om boendestödjare och klienten upptäcker nya eller förändrade behov kan insatsen förändras i dialog med socialsekreteraren som då fattar ett nytt beslut. Anders säger att innehållet i insatsen växer fram allteftersom han lär känna klienten och upptäcker vilka behov som finns.

Han säger att det egentligen inte finns någon begränsning för vad boendestödet gör, men att det finns en gränsdragning mellan vad som är sjukvårdens uppgifter och vad som är kommunens del. Sjukvården jobbar med behandling och kommunen har ansvar för fritid, sysselsättning och boende.

När en person beviljats boendestöd får han/hon en eller två kontaktpersoner. Kontaktpersonerna gör tillsammans med klienten upp en individuell arbetsplan som innehåller långsiktiga och kortsiktiga mål. Ett långsiktigt mål, som t.ex. att få ett arbete, bryts ner i delmål.

”Då får man bryta ner det, det kanske är en person som inte kommer upp ur sängen i nuläget, då får man försöka, hur ska du komma dit och vad är första steget? Ja, du kanske måste komma upp på morgonen, klä på dig och göra i ordning mat” (Moa).

Boendestödjarna jobbar oftast individuellt med klienten och träffarna kan innehålla träning, promenader, stödsamtal eller stöd vid myndighetskontakter. Innehållet varierar beroende på behov.

”Ibland kan det vara i lägenheten, men oftast är det att hitta något att göra utanför lägenheten. Då blir livet roligare och man får mer energi. Då bryr man sig mer om sin lägenhet också” (Anders).

Moa beskriver arbetet som en process där man får ta små steg och börja där personen är.

”Vissa har kanske varit väldigt isolerade och inte tagit sig ut från lägenheten ens. Då är det väldigt jobbigt att bara gå ut tillsammans och sitta på ett café, gå på en promenad eller gå och handla tillsammans. De kanske inte alls är i närheten av att gå till ett aktivitetshus med en massa främmande människor” (Moa).

Enligt Anders är målen viktiga för att se meningen med det man ska göra. Oftast har boendestödjare och klient samma mål, men det kan hända att klienten inte förstår arbetsplanen och boendestödjaren får arbeta efter sin egen plan. Anders menar att det viktigaste med målen är att de är realistiska. Han upplever ibland att det kan finnas en konflikt mellan sjukvårdens mål och klientens, men menar att man måste arbeta utifrån klientens mål för att det ska fungera.

Meningsfull sysselsättning

Anders beskriver meningsfull sysselsättning på olika nivåer. Första steget kan vara att få struktur på veckan; handla, städa, gå på Tisdagfikat som boendestödet ordnar, och gå till ett aktivitetshus för att t.ex. läsa nyheter på Internet. Nästa steg kan vara att gå med i en grupp på aktivitetshuset och t.ex. gå en datakurs, matlagningskurs eller vara med i träningsgruppen. För dem som är unga kan sysselsättning handla om studier, att t.ex. läsa in gymnasiet.

Moa menar att definitionen av meningsfull sysselsättning alltid måste utgå från klientens upplevelse och är individuell.

”Vissa är nöjda med att gå till ett aktivitetshus några gånger i veckan och de kanske har en social samvaro där. Andra strävar mer efter att komma ut i någon arbetspraktik, kanske ut i lönearbete också, längre fram” (Moa).

Samtidigt som utgångspunkten är individens önskemål säger Moa att boendestödjarna har en tanke om att det är bra att göra aktiviteter tillsammans med andra och att de arbetar med att motivera till deltagande i sociala sammanhang.

Anders upplever att de flesta av klienterna drömmer om att komma tillbaka till arbete. Han ser det inte som omöjligt, men beskriver att arbetsmarknaden är väldigt tuff och att komma ut i lönearbete är ett mål som är svårt att nå. Han tycker att det saknas arbetsplatser med anpassade arbetsförhållanden.

”Ja, det är ju det att kunna vara på en vanlig arbetsplats där man måste kunna ha sitt eget tempo. Det är inte alltid så populärt att ha ett a- och ett b-lag på en arbetsplats, men det är det man måste skapa tror jag, för man behöver särskilda förutsättningar” (Anders).

Moa är inne på samma spår och menar att det saknas något för dem som inte klarar ett vanligt arbete och inte passar in på aktivitetshus, men som skulle vilja arbeta.

Varför viktigt med sysselsättning?

Båda boendestödjarna menar att sysselsättning är viktigt för måendet. Har man inget att göra går man in i sig själv och sitter och grubblar. För personer som t.ex. hör röster är det viktigt att komma ut och göra något som bryter av rösterna. Om man isolerar sig och är helt själv blir

problemen värre menar Moa. Boendestödjarna anser att det är viktigt att känna att man är delaktig i något socialt sammanhang och delaktig i samhället. De säger också att det är viktigt att känna att man bidrar med något, att man gör nytta för andra och för samhället.

Boendestödets roll

Enligt Anders fyller boendestödet en viktig roll när det gäller att skapa sysselsättning.

”Vi är ju oftast en av de viktigaste bitarna i det. Vi är ofta den som kommer närmast. Vi träffas ju en gång i veckan eller oftare och kommer ganska nära, speciellt om man jobbar lång tid. Det är vi som blir pådrivaren, som inger hoppet och pushar dem” (Anders).

Båda boendestödjarna tycker att man fokuserar arbetet med sysselsättning på arbetsplatsen. De beskriver ett det finns en gemensam tanke om att det är viktigt att komma med i ett socialt sammanhang och att meningsfull sysselsättning är det som ger struktur på livet och en meningsfull vardag. Strategier för sysselsättning är dels det individuella arbetet med klienten, dels Tisdagsfiket, gemensamma utflykter och att vara en länk till aktivitetshus. Dessa aktiviteter skapar struktur i vardagen och social träning.

Svårigheter och möjligheter för att skapa sysselsättning

Boendestödjarna beskriver en del svårigheter som de upplever i arbetet för att skapa sysselsättning. Det psykiska funktionshindret eller sjukdomen är ett hinder eftersom negativa symtom ofta är minskad ork och passivitet. En annan svårighet kan vara bristande sjukdomsinsikt som leder till orealistiska förväntningar och misslyckande. Pengar, eller brist på pengar, kan också motverka sysselsättning. För de flesta människor som arbetar är lönen en av drivkrafterna. Att man inte tjänar pengar om man t.ex. arbetstränar eller går till aktivitetshus kan minska motivationen att gå dit. Har man ont om pengar blir det också svårare att göra olika aktiviteter, som t.ex. att gå ut och fika. Anders tar också upp problemet med att det finns sjukdomsvinster. Om man mår lite dåligt måste man bli sämre för att bli sjukskriven och få hjälp att komma tillbaka. När man inför omvärlden måste bevisa att man är sjuk för att få hjälp blir identiteten som sjuk till en sanning för en själv. En svårighet i arbetet som Moa beskriver är att veta hur mycket man ska driva på klienterna.

”Det kan vara motstånd och då är det svårt att veta hur mycket man ska pressa. Vad är det som säger att det här är bra, det som jag tänker. Den personen kanske är helt nöjd som den har det och man kanske ska låta det vara så” (Moa).

De möjligheter som boendestödjarna beskriver för att skapa sysselsättning är att visa vad samhället har att erbjuda och att visa på realistiska möjligheter.

En annan viktig del är att inte hopp till personer som kanske har gett upp och förmedla att boendestödet tror att det är bra med sysselsättning.

5.2 Presentation av klienterna och deras upplevelse av meningsfull sysselsättning i vardagen.

Mattias, är 46 år och lever som ensamstående. Hans funktionshinder uttrycker sig i vardagen på olika sätt. Mattias har svårt att låta personer komma för nära honom och han har låg stresstålighet. En grundregel för Mattias är att det inte får bli fler än fyra aktiviteter under dagen för att han inte ska bli för stressad.

Så här beskriver Mattias en vanlig dag:

Han går upp 7.30, äter frukost och läser tidning minst en halvtimme. Därefter åker han till arbetsträning för 1½ – 2 timmars förnedrande och meningslöshet, som han uttrycker det. Mattias arbetstränar på sin tidigare arbetsplats, men tycker att det är meningslöst bl.a. för att han inte arbetar med riktiga projekt. Han tycker inte heller att arbetsträningen ger honom något socialt. Efter arbetsträning kommer det som Mattias beskriver som det viktigaste på dagen, gymmet. Mattias tränar 3-3½ timme varje dag och på gymmet har han mycket sociala kontakter. Mattias har kontakt med två olika politiska partier så det kan bli partimöte två kvällar i veckan. Annars sitter han vid datorn eller tittar på tv på kvällen. Han har två vänner som kommer och hälsar på honom ibland.

Andreas är 30 år och lever som ensamstående. Andreas har haft depressioner sedan 15-årsåldern. Andreas beskriver att han under uppväxten inte hade någon personlighet, att han lyssnade av vad omgivningen förväntade sig av honom och blev den personen. Idag är det annorlunda och Andreas kan säga emot och uttrycka sina egna åsikter. Andreas beskriver att han har en tendens att isolera sig och bara går ut om han har ett syfte med det.

Andreas berättar att han inte gör så mycket för tillfället. Han har precis avslutat arbetet på ett kooperativ eftersom arbetsmiljön där inte fungerade för honom. Det var för stökigt och för mycket ljud runtomkring som gjorde honom trött. Nu hoppas Andras att han kan börja på ett mindre kooperativ på ett annat ställe.

Hemma sitter Andreas framför datorn eller läser. Han menar att det mesta han gör hemma går på rutin, att han hamnar framför datorn i brist på annan sysselsättning. Samtidigt tycker han om att läsa nyheter på Internet och att läsa böcker. För tillfället tycker Andreas att han har för lite att göra och att det är svårt att behålla dygnsrytmen. Han anser dock att han kan hänga upp de flesta dagar på någon aktivitet. En gång i veckan träffar han sin kurator, två gånger i veckan boendestödet och så träffar han sin mamma. Han går också till boendestödets Tisdagsfika.

Monica, är 47 år och lever som ensamstående. Monica upplever inte att hon har något psykiskt funktionshinder, men berättar att hon har kontakt med psykiatrin och får mediciner eftersom hon har ont i kroppen. Monica är pensionerad sedan åtta år tillbaka och längtar inte ut i arbetslivet. Hon tycker att det är skönt att vara hemma och är nöjd med vad hon har att göra under veckan.

Monica berättar att dagarna ser olika ut, ibland sover hon lite längre och ibland lite kortare. När hon vaknar går hon upp och hämtar tidningen Metro och sätter på tv:n. Monica tycker att hon har mycket nytta av tv:n och tycker om programmen som visas. Ibland tar hon en skogspromenad och går några timmar i skogen. Oftast äter hon lunch på äldreomsorgen tillsammans med pensionärerna. Ibland åker hon in till stan och går på en film, går till trädgårdsföreningen eller på Liseberg. Monica brukar också gå till boendestödets Tisdagsfika. Tillsammans med boendestödet ska Monica prova på att spela badminton på Friskis och Svettis. Monica beskriver att hon är ensam mycket, men tycker att hon klarar av ensamheten bättre nu än tidigare. Monica har varit gift tidigare och säger att hon saknar en man samtidigt som det finns en frihet i att leva ensam. Monica önskar inte fler sociala kontakter.

Anna, är 37 år och lever som ensamstående. Under hela sitt liv har hon haft depressioner. Just nu har Anna en bra period och beskriver att hon mår bättre än på länge.

Anna går alltid upp halv tio, äter frukost och tittar på morgonprogrammet fram till kvart i tolv. Sen går hon antingen ut och promenerar en halvtimme eller gör någon hushållssyssla. Efter

det brukar hon läsa. Anna berättar att hon inte har kunnat läsa på två-tre år. Dessförinnan har hon läst mycket så att kunna ta upp läsningen betyder mycket. Mellan fyra och fem tittar hon på tv. Sen läser hon GP, äter lite på kvällen och tittar på tv fram till elva då hon går och lägger sig. Ibland träffar hon någon kompis och på tisdagar sjunger hon i en kör. Sedan maj har hon gått en golfkurs och spelat golf en eller två gånger i veckan under våren och sommaren. Anna tycker mycket om fotboll och ser mycket fotboll på tv. När det gäller sysselsättning under veckan skulle Anna vilja träffa kompisar mer och träna på Friskis och Svettis.

Karin, är 44 år och lever som särbo. Karin är deprimerad vilket har gjort att hon dragit sig undan och till slut inte kunnat arbeta. Hon är sjukskriven sedan åtta år. Depressionen har också gjort att hon har börjat dricka alkohol.

Karin beskriver att hennes dagar ser olika ut, att hon inte har någon riktig struktur, men att hon försöker hitta på saker. Hon träffar boendestödet en gång i veckan och tillsammans gör de ett veckoschema som ska ge henne struktur på dagarna och hjälpa henne att komma ihåg vad hon har gjort så att inte tiden flyter ihop. I schemat skriver hon in om hon ska tvätta, träna, gå på något möte eller gå till biblioteket. Karin tycker det är viktigt att röra på sig. Hon berättar att hon haft ett uppehåll när det gäller träning, men att hon börjat med yoga igen och ska försöka hålla i det. Hon har också planer på att börja på innebandy på aktivitetshuset på fredagar. Tidigare träffade hon boendestödet två gånger i veckan och fick stöd i att komma ut på promenader. Nu försöker hon komma ut själv och promenerar bl.a. till boendestödet när hon ska träffa dem och till biblioteket. Karin har en väninna som hon har telefonkontakt med nästan varje dag och träffar ungefär en gång varannan vecka för att t.ex. gå i affärer, gå på bio eller träffas hemma hos väninnan. Karin önskar att hennes vardag var annorlunda. De dagar hon inte har något att göra och när hon inte mår bra tycker hon att det känns som hon slösar bort sitt liv. Karin önskar sig någon annan typ av vård än vad hon hittills fått. Hon har sökt behandlingshem för sitt alkoholmissbruk, men det har inte blivit något. Hon vill även ha hjälp med sömn och stressproblem. För framtiden hoppas hon hitta något som hon *vill* göra, det kan vara jobb eller annan aktivitet. Det viktigaste för Karin just nu är att hon känner sig starkare, hon menar att hon inte kan påbörja något om hon inte är stark nog.

Sammanfattning

Intervjupersonernas vardagar skiljer sig åt. Mattias och Anna beskriver strukturerade dagar där olika aktiviteter följer varandra och skapar en vardagsrytm. Mattias deltar i så många aktiviteter han utifrån sitt mående klarar av under en dag. Han tycker att arbetsträningen är meningslös, men beskriver en meningsfull fritid. Anna är tillfredställd med de aktiviteter hon gör, men vill träffa kompisar mer och träna på Friskis och Sveltis. Monica beskriver att hennes dagar ser olika ut och att hon genomför de flesta aktiviteter själv. Hon är nöjd med det hon sysselsätter sig med, hon vill inte ut i arbetslivet och önskar inte fler sociala kontakter.

Andreas och Karin tycker att det är svårare att fylla dagen med innehåll och önskar att de hade mer saker inplanerade under veckan. Andreas saknar en daglig sysselsättning och hoppas på arbete i ett kooperativ för att få struktur på vardagen. Karin önskar också mer sysselsättning, men vet inte riktigt vad det skulle vara och känner att hon måste bli starkare för att kunna delta.

5.3 Vad klienterna upplever som meningsfull sysselsättning

Mattias har just nu fokus på att ersätta arbetsträningen, som han inte upplever som meningsfull, mot ett vanligt deltidsarbete. Riksdagen har beslutat att från 1 januari 2009 kan förtidspensionärer tjäna upp till 44 000/år utan att riskera att förlora sin ersättning från Försäkringskassan. Tack vare detta kan Mattias söka ett arbete vilket han uppskattar mycket. Det kan ge honom både bättre ekonomi och bättre självkänsla.

”Det skulle betyda 1000-2000 kr i månaden och det skulle kanske betyda att jag får uppskattning som person.”

Andra saker som Mattias beskriver som meningsfulla och utvecklande är att träna på gymmet, läsa, diskutera ideologiska frågor på nätet och i partiet.

”När man tränar hårt, regelbundet och ofta får man jättedisciplin och mental styrka. Den styrkan handlar inte om boendestödet. Den styrkan får jag genom självkänslan och självförtroendet som jag får t.ex. på gymmet eller som jag får när vi har partimöte och jag blir tillfrågad och jag kommer med min åsikt och det blir debatt.”

Genom partipolitiken och framför allt genom gymmet får han också mycket sociala kontakter. Kontakterna är viktiga samtidigt som han beskriver att de är på ett visst avstånd och att ingen står honom riktigt nära vilket han tror beror på sitt funktionshinder.

Andreas hoppas att han kan börja i ett nytt arbetskooperativ i en miljö som passar honom bättre. Vad själva sysselsättningen är spelar mindre roll.

”Det viktiga är inte vad man gör utan hur arbetsmiljön är och de man arbetar med. Trivs man med sitt arbete spelar inte arbetsuppgifterna någon större roll.”

Andreas nämner två saker som han vill få ut av arbetet i kooperativet. Det första är att kunna behålla sin dygnsrytm. Det andra är att lära sig att fungera i sociala sammanhang:

”För att kunna fungera ute i samhället och ha ett normalt jobb måste jag kunna fungera i grupp. Och det är någonting jag är väldigt dålig på och någonting som jag vill öva upp...”

Andreas säger att han vill ha ett vanligt arbete, men vet inte vad det skulle vara. Om han fick önska skulle det vara ett arbete med varierande uppgifter där man inte gör samma saker varje dag. Men det viktigaste är att han trivs med miljön och med allt runtomkring.

För Andreas blir något meningsfullt om det är stimulerande. Stimulerande kan vara att lära något nytt, t.ex. läsa böcker eller läsa nyheter på Internet. Men det kan också vara meningsfullt att ligga i soffan och titta på en meningslös film.

Monica beskriver att det som är meningsfullt är saker som får en att må bra, som gör att man känner sig glad och lycklig. Aktiviteter som Monica upplever som meningsfulla är att gå i naturen, titta på tv och att städa. Att titta på tv är meningsfullt dels för att hon lär sig något nytt, dels för att det får henne att tänka på andra saker.

Monica är troende och tycker att det är viktigt och meningsfullt att följa guds vägar. Hon säger också att det känns meningsfullt att sköta sig i samhället och att inte utnyttja andra människor. Monica berättar att hon är ensam mycket, men hon beskriver det inte som ett problem utan som någonting hon hanterar och klarar av. De kontakter Monica har är boendestödet, sjuksköterska, läkare och gruppen på Tisdagsfiket. Att hantera ensamheten beskriver Monica som ett område där hon tycker att hon har utvecklats. Monica har erbjudits

kontaktperson, men tycker inte att det är något hon behöver. Det hon kan sakna är en man och kontakt med sina föräldrar som hon inte haft kontakt med på flera år. Monica har varit gift och ex-mannen kommer på tal många gånger under intervjun.

”Egentligen är jag väl ingen sån där olycklig människa med klena nerver eller något. Det är bara det att det saknas en man...som man kan skratta med...det är inga andra större problem som jag tycker att jag har.”

Anna tycker att det är meningsfullt att promenera och att träffa vänner. Hon promenerar en halvtimme varje dag. Hon har ett tydligt mål med promenaderna som handlar om att gå ned i vikt. Mediciner har gjort att hon gått upp över 20 kilo. Hon har bara fyra kilo kvar till att nå sitt mål.

Att träffa nära vänner tycker hon är skönt eftersom de har förståelse för hennes situation och de kan ses fast hon mår dåligt. Andra saker hon tycker är roliga är att läsa och att titta på tv. Att titta på tv är stimulerande och hon beskriver som Monica att det hjälper henne att tänka på annat.

”Annars tycker jag att tv är väldigt stimulerande för jag får ingen annan stimulans och så slipper jag tänka på hur jävla dåligt jag mår själv och fokuserar på något annat, jag tycker det är roligt att titta på tv.”

Anna sjunger också i en kör och har deltagit i en golfkurs under våren och sommaren. Dessa aktiviteter känner hon sig stolt över.

”Att jag kunde ta grönt kort i golf, att jag kunde gå igenom den här teorin, alltså det är ju flera böcker, och provet, jag klarade det på första gången. Det bevisar att man inte är dum i huvudet bara för att man har blivit sjuk så det var jättestpositivt”

Anna har tidigare tillsammans med boendestödet formulerat målet att börja arbeta igen. Då tyckte hon att det var viktigt att komma tillbaka till arbete för ha en identitet, men hon har ändrat uppfattning och menar att det inte är ett aktuellt mål för tillfället. Anna har arbetstränat två gånger och åkt in på sjukhus båda gångerna. Målet just nu är att hon ska må bra. Hon säger att om hon ska börja arbetsträna i framtiden är det jätteviktigt att hon tycker att det är roligt själv.

Karin tycker att det är meningsfullt att gå till biblioteket och läsa böcker och tidningar eller bara att gå runt bland böckerna. Det stimulerar hjärnan och gör att hon koncentrerar sig. Karin har koncentrationssvårigheter och hon tycker att det känns skönt de få gånger hon lyckas koncentrera sig. Att läsa böcker eller nyheter och att träffa människor tycker Karin är utvecklande. Hon tycker att det är viktigt och meningsfullt att lära sig nya saker så att man inte stagnerar.

”Ja, det tycker jag faktiskt är viktigt (...) att man inte står och stagnerar, det är jag livrädd för. På jobbet använde man ju hjärnan mer om man säger så.(...) Jag är livrädd att hjärnan ska stagnera, därför är det väldigt viktigt.”

Andra saker hon tycker är meningsfulla är att gå ut och gå, träna, åka till stan och gå i affärer, prata med sin väninna och särbo och att tvätta kläder. Att promenera eller träna gör att hon mår bättre, blir lugnare och kan skingra tankarna. Att träna i grupp är roligt eftersom det ger en känsla av sammanhållning. Karin säger att hon behöver mer social gemenskap och planerar att börja spela innebandy på aktivitetshuset. Hon tycker att det är betydelsefullt att göra saker tillsammans med andra eftersom hon är rätt så mycket ensam och upplever att det kan vara jobbigt.

Karin beskriver att hon tidigare har haft en stark identitet genom arbetet och att det gett en känsla av stolthet och en känsla av att vara till nytta. Att inte ha arbete har gjort henne både starkare och känsligare menar hon. Hon har fått lära sig att det inte bara är genom arbetet hon ska vara stolt över sig själv. Samtidigt kan hon inte komma på något hon gör idag som hon känner stolthet över. Karin arbetstränade förra året, men det fungerade inte bra och hon hamnade på sjukhus. Karin kände sig inte redo och upplevde att arbetsträningen inte var tillräckligt planerad och förberedd. Hon fick känslan av att Försäkringskassan bara ville få ut henne i arbete så fort som möjligt.

Sammanfattning

För Mattias och Andreas handlar meningsfull sysselsättning om att skaffa sig arbete; lönearbete och arbete i arbetskooperativ. Lönearbete är meningsfullt eftersom det kan ge pengar och självkänsla. Arbetskooperativet ger sysselsättning, dygnsrytm och social träning för eventuellt lönearbete i framtiden. Anna och Karin beskriver att det tidigare varit viktigt för

deras identitet att få ett arbete, men att deras uppfattning har ändrats. Båda har dåliga erfarenheter av arbetsträning som gjort att de mått dåligt.

Många upplever fysisk aktivitet och träning som meningsfullt. Dels kan det skingra tankarna och få personen att må bättre, dels kan det uppnå målet att komma i form. Träning tillsammans med andra ger också social gemenskap. Andra aktiviteter som flera beskriver som meningsfulla är att läsa och att titta på tv. Intervjupersonerna upplever dessa aktiviteter som utvecklande, stimulerande och som ett sätt att slippa tänka på att man mår dåligt. Att träffa vänner och andra sociala kontakter upplevs också som meningsfullt. De sociala kontakterna har dock olika innebörd. Anna beskriver vänner som någon som är nära och där det är tillåtet att vara sig själv. Mattias beskriver kompisar som viktiga, men att han pga. sitt funktionshinder har svårt att komma personer nära. Andreas ser socialt umgänge som något han måste träna på för att fungera bättre i samhället. Monica har inte behov av sociala kontakter utöver professionella och en viss längtan efter kontakt med familjen.

5.4 Hur boendestödet hjälper klienten att få en meningsfull sysselsättning

Mattias träffar boendestödet en gång i veckan. Han betonar att boendestödjaren inte är där för att vara hans vän. Tillsammans med boendestödjaren har han skrivit en arbetsplan med ett antal mål. Vissa mål är aktuella, som att gå ned i vikt, andra är redan uppfyllda, som att fortsätta gå till gymmet.

Mattias säger att boendestödjaren var en viktig stödperson när han mådde väldigt dåligt, när han hade problem med att sköta lägenheten och hade gått upp mycket i vikt. Att träna på gymmet var hans idé eftersom han tränat tidigare, men boendestödet spelade en viktig roll för att få honom att komma igång. Detta ledde i sin tur till att han började nya aktiviteter som att engagera sig politiskt.

”Boendestödets roll angående sysselsättning har spelat en viktig roll i början som katalysator. De fick mig att ta de första små stegen tills jag bildligt talat kunde gå själv och springa för egen maskin.”

Boendestödets roll har förändrats och spelar inte längre en aktiv roll när det gäller sysselsättning. I dagsläget ser Mattias boendestödjaren som en diskussionspartner och som en

påminnelse om hur dåligt han har mått.

”Sedan flera månader tillbaka går jag för egen maskin. Jag sköter allting. När det gäller det här med att söka arbete är boendestödet en av flera som kommer med idéer, men i slutändan är det jag som bestämmer hur jag ska tackla det här och det enda du kan vara säker på är att det på ett eller annat sätt kommer att lyckas.”

Andreas träffar boendestödet drygt två gånger i veckan. Det viktiga med träffarna är att han får någon att prata med och något att strukturera veckan efter. Det viktiga är inte vad de gör tillsammans utan att de träffas. Andreas har en arbetsplan med kort- och långsiktiga mål. Andreas kommer inte ihåg vad planen innehåller, men menar att målen brukar uppfylla sig av sig själv. Utan boendestödet säger Andreas att lägenheten skulle vara mer förfallen och att han skulle vara mycket mer tillbakadragen. Boendestödet hjälper honom att bli mer social.

”De hjälpte mig att komma i kontakt med kooperativet t.ex. Tack vare dem får jag också gå på Tisdagsfika och vara social där. Sen att få komma ut, jag har stor tendens att kunna isolera mig själv och bara gå ut om jag har ett syfte med det.”

Monica träffar boendestödet en gång i veckan. Tillsammans pratar de, lyssnar på musik och gör utflykter. Monica pratar med boendestödjaren om det är något hon är orolig eller upprörd över. Boendestödet är också ett stöd i kontakt med myndigheter. Monica uppskattar att hon har regelbunden kontakt med boendestödet och säger att hon inte skulle känna sig lika säker utan boendestödet.

Monica deltar vid boendestödets Tisdagsfika och tycker att det är ok. På frågan vad det ger henne säger hon att hon inte vet, men att hon pratar lite med de andra som är där.

”Jag pratar lite grand med dem. Jag har inte så stor kontakt med dem, jag pratar inte med så mycket människor, jag är mest ensam. Men sen kanske någon gång när man sitter och äter en smörgås så säger man något, man sitter kanske inte tyst, man pratar lite om allmänheten, vad som hänt och så. Tidningar man läst, metro, eller en film man sett eller kanske någon nyhet.”

Tillsammans med boendestödjaren ska Monica prova på att spela badminton. Monica har spelat när hon var yngre och tycker att det ska bli spännande och roligt att se om hon klarar av det fortfarande.

Monica har hört talas om någon slags arbetsplan, men vet inte riktigt vad det handlar om och upplever inte att den påverkar träffarna med boendestödet.

Anna träffar boendestödet en gång i veckan. Sedan några månader gör hon ett veckoschema tillsammans med boendestödjaren där hon planerar in aktiviteter för morgon, förmiddag och kväll, som t.ex. när hon ska tvätta, duscha och handla.

”Tack vare det här veckoschemat vi har så får jag gjort grejer som jag inte annars hade gjort. Det har hjälpt mig att få struktur på dagen.”

Anna uppskattar att boendestödet pushar henne och hjälper henne att ta tag i jobbiga saker som t.ex. myndighetskontakter. Hon vill särskilt lyfta fram den stöttningen och den uppmuntran hon får från boendestödet och ser att hon gör framsteg.

”På sista tiden har jag själv kunnat bestämma aktiviteter. Förut var det skitjobbigt när jag bara skulle göra en grej, hur orkar jag det liksom? Men hon (boendestödjaren) har stöttat mig hela tiden. (...) Förut följde jag schemat nästan slaviskt, men nu kan jag flyta lite med gränserna.”

Tillsammans med boendestödet har hon besökt aktivitetshus, men tycker inte att det är något för henne.

”Jag tycker inte det är roligt. Jag har varit på ett flertal och tagit en kopp kaffe och så, men inte känt mig bekväm. Jag tror det är jättebra för jättemånga, men det passar inte alla. (...) jag tycker inte det är roligt och då ska du inte göra det.”

Anna tycker att det är bra att arbeta mot mål, men vill ändra sin målformulering eftersom målet att arbeta inte känns aktuellt just nu.

Karin träffar boendestödet en gång i veckan. Tillsammans pratar de om hur veckan varit och hon får ett veckoschema där hon kan planera sin vecka. Boendestödet hjälper henne att få struktur på veckan och gör henne mindre isolerad. Karin tycker att boendestödjaren är en viktig samtalspartner som ger henne rätt stöttning och gör henne mindre ensam. Målen tillsammans med boendestödet tycker hon är bra eftersom hon känner att de gäller för henne

och inte är för höga. Karin skulle vilja träffa boendestödjaren en gång till i veckan.

Karin har via boendestödet fått kontakt med aktivitetshuset dit hon gick tidigare, men inte längre.

”...jag gick på aktivitetshuset, men jag vet inte, jag tröttnade på det, eller jag vet inte om jag gick ned i en svacka. Nu känner jag att jag inte vill tillbaka dit. Det ger inte så mycket känner jag (...) Man kan inte göra det för någon annans skull heller, för det är ju helt fel för mig. Det har varit så förut att nu ska jag visa för någon annan, men det är fel att göra det. Det ska vara roligt att gå till något, det ska ge en någonting.”

Sammanfattning

Alla informanter upplever boendestödjaren som en bra samtalspartner. Boendestödjaren är någon att diskutera svårigheter och möjligheter med. Anna och Karin tycker att veckoschemat är ett bra hjälpmedel för att få struktur på veckan. Mattias och Anna beskriver hur de med hjälp av boendestödet ökat sin aktivitet och kunnat ta egna initiativ till mer aktivitet. Andreas beskriver hur boendestödet hjälper honom till aktiviteter som gör honom mer social. Karin och Andreas uppskattar träffen med boendestödjaren också som en aktivitet för att ha något att hänga upp veckan på.

Betydelsen av arbetsplanen varierar. Mattias har tydliga mål och kan bocka av dem han uppfyllt. Karin tycker att målen är bra eftersom de känns realistiska. Anna tycker att det är bra att jobba mot ett mål, men behöver formulera om sitt mål för att det ska kännas aktuellt. Andreas kommer inte exakt ihåg vad arbetsplanen innehåller, men har känslan av att målen uppfylls successivt. Monica har hört talas om en arbetsplan, men vet inte vad den innehåller.

6. Analys

6.1 Klienternas upplevelse av sin vardag med avseende på meningsfull sysselsättning

Enligt verksamhetsteorin består vår vardag av olika verksamheter som avlöser varandra. Vissa verksamheter gör vi på rutin medan andra är mer krävande. Genom verksamheter kan vi tillfredsställa behov och utveckla förmågor och vår personlighet. Det är framför allt verksamheter som kräver något mer än det rutinmässiga som är utvecklande och upplevs som meningsfulla. Detta stämmer överens med mina resultat. Av de intervjuade klienterna beskriver Mattias, Anna och Monica att de är nöjda med sin sysselsättning. Mattias och Anna kan tydligt beskriva hur aktiviteterna avlöser varandra under dagen och att de deltar i aktiviteter där de lär sig något nytt. Monica beskriver en mindre strukturerad vardag, men är nöjd och önskar ingen mer sysselsättning. Karin och Andreas upplever att de saknar meningsfull sysselsättning. Karin beskriver att det känns som att hon kastar bort sitt liv de dagar hon inte har något att göra. Hon är rädd för att stagnera vilket jag tolkar som att hon inte tycker att hon deltar tillräckligt i aktiviteter som är utvecklande för henne. Andreas säger att det mesta han gör hemma går på rutin och att han hamnar framför datorn i brist på annan sysselsättning. Intervjupersonernas berättelser går i linje med Bejerholms forskningsresultat. Bejerholm visar i sin studie av personer med schizofreni att högre grad av aktivitet ökar upplevelsen av meningsfullhet och känslan av välbefinnande. Karin och Mattias som beskriver att de saknar aktiviteter under veckan är de som upplever lägst grad av meningsfull sysselsättning.

6.2 Klienternas upplevelse av meningsfull sysselsättning

Motiv/behov

Vad som är meningsfullt måste utifrån verksamhetsteorin förstås beroende på individens behov och motiv. Det är detta som styr vilka verksamheter vi deltar i. Både Mattias och Andreas ser arbete som meningsfullt, men deras motiv ser olika ut. Det Mattias vill uppnå med arbete är att tjäna pengar och att få uppskattning som person. Han vill arbeta med riktiga arbetsuppgifter och delta på samma villkor som de andra. För Andreas är motivet att få något att göra och att få social träning för att kanske i framtiden få ett lönearbete. Det viktiga är inte

arbetsuppgifterna eller att tjäna pengar utan att ha något att göra och att det är en bra arbetsmiljö. Behovet av en lugn arbetsplats har blivit tydligt genom erfarenheten av en stökig miljö.

Anna och Karin förhåller sig annorlunda till arbete. De säger att de kanske vill arbeta i framtiden, men att deras fokus är att må bättre. Båda har dåliga erfarenheter av arbetsträning som fått dem att må dåligt. Som Mannerfelt beskrivit kan en osäkerhet inför att klara arbetslivets krav ge en ambivalent inställning till önskan om arbete eller inte.

Utifrån verksamhetsteorin kan detta förklaras som Därför-att-motiv, grundat på tidigare erfarenheter. *Därför att* arbetsträningen gått dåligt vill de båda må bättre innan de kan tänka sig att prova arbetsträna igen. Motivet att må bra blir överordnat motivet att arbeta. Meningsfulla verksamheter för Anna är därför verksamheter som får henne att må bra, som att träffa vänner och träna. Karin önskar bl.a. att hon kan delta i någon typ av vård som kan hjälpa henne att må bättre. Verksamheter som hon tycker är meningsfulla, som får henne att må bra, är att träna och vara på biblioteket. Både Anna och Karin beskriver att arbetet har varit en viktig del av deras identitet. Ett motiv till att arbeta har alltså varit att upprätthålla sin självbild. När de av olika anledningar inte klarar av att arbeta kan arbetet inte bidra till en positiv självbild och uppfyller därför inte detta behov. Enligt teorin undviker vi att använda oss av de behovsobjekt vi har negativa erfarenheter av, dvs. behovsobjekt som inte hjälper oss att tillfredställa våra behov. Arbetsträning har blivit ett negativt behovsobjekt och andra verksamheter/behovsobjekt krävs för att skapa en positiv självbild.

Monica längtar inte ut i arbetslivet och är nöjd med sin sysselsättning. Hon har ett begränsat nätverk, men tycker inte att hon har behov av mer socialt umgänge. Det motiv hon uttrycker handlar snarare om att klara sig på egen hand och om att inte vara beroende av andra. Verksamheter som hon tycker är meningsfulla och som kan uppfylla behovet att klara ensamheten är bl.a. att promenera och titta på tv.

Självbild

Som jag kommit in på ovan är de aktiviteter som klienterna beskriver som meningsfulla eller inte meningsfulla kopplade till hur de påverkar självbilden. Enligt verksamhetsteorin påverkas vår självbild beroende på hur vi upplever att vi klarar av verksamheten, om den kan uppfylla våra behov samt om omgivningen bekräftar eller ifrågasätter vår självbild i verksamheten. De verksamheter som klienterna beskriver som meningsfulla påverkar deras självbild i positiv riktning. För Mattias och Anna är gymmet respektive golfkurs och promenader exempel på

verksamheter som stärker självkänslan. I dessa verksamheter är de nöjda med sin egen insats, verksamheterna hjälper dem att uppfylla behov och ger dem positiv bekräftelse från omgivningen. Att träffa vänner och kompisar som flera upplever meningsfullt kan också förstås som verksamheter som bekräftar självbilden.

Tidigare forskning

Upplevelsen av meningsfull sysselsättning stämmer väl överens med de fem teman Leufstadius beskriver i sin studie: 1. Att ha kontakt med andra och sin omvärld, 2. Att ha roligt och njuta av livet, 3. Att hålla sig sysselsatt och aktiv 4. Att ha rutiner och projekt över tid, 5. Att ta hand om sig själv för att må bra. Klienternas beskrivning av meningsfull sysselsättning går att placera in under dessa teman, men betydelsen av de olika temana skiljer sig åt. Medan Anna t.ex. vill ha ökad kontakt med andra och träffa vänner mer beskriver Monica att hon inte vill ha fler sociala kontakter trots ett begränsat nätverk. Monicas kontakt med omvärlden sker framför allt via tv och tidningar.

6.3 Boendestödjarnas beskrivning av meningsfull sysselsättning och arbetet för att skapa detta

Socialisering

Boendestödjarnas beskrivning av meningsfull sysselsättning är att ha struktur i vardagen, att delta i sociala sammanhang samt att känna delaktighet i samhället och känna att man bidrar med något i samhället. Anders och Moa menar också att det är detta man arbetar med. Arbetet handlar dels om att få grundläggande verksamheter att fungera, som att handla och tvätta, dels om att hitta verksamheter där personen kan hitta ett socialt sammanhang. Boendestödjarnas arbete kan utifrån verksamhetsteorin förstås som en socialiseringsprocess. Socialisering handlar här om att utveckla den kompetens som krävs för att delta i samhällets sociala system och som är nödvändigt för att vi ska kunna tillfredsställa behov och kunna överleva. Boendestödjarna arbetar för att klienten ska öka sin självständighet genom ett ökat deltagande i samhället. Vägen dit ser olika ut beroende på var klienten är. För någon som varit mycket isolerad blir mötet med boendestödjaren en viktig social träning. För någon annan kan det handla om att delta i en gruppaktivitet. Boendestödjarna utgår i enlighet med teorin från att människor behöver gemenskap och samhörighet med andra människor. Samtidigt betonar

Moa att man alltid måste utgå från individens önskemål och att det kan vara svårt att veta hur mycket man ska pusha en klient till olika verksamheter. Boendestödjaren kan ha en tanke om att en verksamhet skulle kunna vara meningsfull för klienten, men det finns en svårighet i att veta hur mycket hon ska motivera en klient när hon möter motstånd. Utifrån verksamhetsteorin kan svårigheten som uppstår i motivationsarbetet förklaras genom att socialiseringsprocessen är krävande för oss. Att delta i verksamheter tillsammans med andra kräver att vi anpassar oss till regler och normer och att vi utvecklar den kompetens som krävs för att kunna delta. Att utsätta oss för detta är ansträngande och kräver att vi har tillräckliga motiv för att delta. Ser vi inte motiv för att delta blir verksamheten inte meningsfull.

Motiv/behov

En strategi som boendestödet använder sig av för att skapa meningsfullhet i verksamheterna är att skriva arbetsplaner. Genom att sätta upp mål och delmål kan klient och boendestödjare se motivet med de aktiviteter de planerar eller gör tillsammans. Av de intervjuade klienterna beskriver Mattias, Anna och Karin att målen är en hjälp även om vissa mål behöver formuleras om eftersom de inte är aktuella. Andreas kommer inte ihåg sina mål, men beskriver träffarna med boendestödet som mycket meningsfulla. Detta kan förklaras genom att boendestödet hjälper honom att uppfylla behov och att motivet med träffarna därför är tydligt för honom även om han inte vet vad som står nedskrivet i arbetsplanen. Monica känner inte till någon arbetsplan och är den som beskriver minst önskan om förändring i sitt liv. Hon beskriver framför allt boendestödet som en trygghet. Eftersom hon inte upplever att hon vill förändra sin situation blir inte särskilda mål aktuella på samma sätt som för de andra. Det handlar återigen om vilka behov och motiv individen vill tillfredställa. Eftersom det är klientens motiv och behov som gör att något blir meningsfullt blir det lättare att skapa meningsfullhet ju bättre boendestödjaren kan förstå klientens motiv.

6.4 Hur boendestödet hjälper klienten att få en meningsfull sysselsättning

Socialisering

Boendestödjarna talar om att skapa struktur i klientens vardag och hjälpen med att strukturera veckan är något som flera av klienterna uppskattar. Att struktur är meningsfullt i sig stämmer

överens med tidigare forskningsresultat. Anna och Karin har hjälp av veckoschemat där de planerar in sina aktiviteter. För Andreas blir de faktiska träffarna med boendestödjarna och träffarna vid Tisdagsfiket något att strukturera veckan efter. Han uttrycker tydligt hur aktiviteterna med boendestödet ger honom social träning vilket han behöver för att kunna delta i samhället och fungera på en arbetsplats. Att verksamheterna medverkar till socialisering blir tydligt i hans fall. Monica besöker också Tisdagsfiket. Hon uttrycker inte att det känns särskilt viktigt eller meningsfullt, men beskriver att hon pratar lite med de andra som är där. Enligt verksamhetsteorin har vi alltid ett motiv när vi deltar i en verksamhet. Jag kan inte veta vilket motiv Monica har med att gå till fiket och jag har tidigare tolkat hennes uttalanden som att hennes överordnade motiv är att klara sig själv. Tar man dock fasta på verksamhetsteorin som menar att alla har behov av gemenskap med andra kan Tisdagsfiket förstås som en verksamhet där Monica kan uppfylla detta behov. Att delta i Tisdagsfiket är en socialiseringsprocess där Monica kan träna den kompetens som krävs för att umgås med andra och på så sätt vara delaktig i samhället.

Motiv/behov

Mattias och Anna beskriver att boendestödjarna fått dem att komma igång med aktiviteter. De säger att aktiviteter som tidigare känts jobbiga går lättare att genomföra och att de nu deltar i fler verksamheter. Enligt verksamhetsteorin utvecklas behov genom verksamhet. När vi deltar i verksamheter utvecklas kompetenser och förändrar våra behov. Boendestödjarnas arbete med att stötta klienten till att delta i verksamhet ger på detta sätt förutsättningar och motiv för att delta i fler verksamheter och förutsättningar för klienten att utvecklas som människa. I beskrivningen av boendestödjarnas arbete tog Moa upp svårigheten med att veta hur mycket man ska pusha klienten. Utifrån perspektivet att verksamheter skapar nya behov och utveckling är det betydelsefullt att motivera klienten också till verksamheter som hon kan vara tveksam till. Verksamheterna måste dock anpassas till individen. Mannerfelt visar i sin studie att det är viktigt att ställa lagom höga krav på klienterna för att aktiviteten ska bli meningsfull. För att hitta ingångar till nya verksamheter måste man enligt verksamhetsteorin se till tidigare och nuvarande verksamheter hos den enskilda individen. Vår personlighet formas genom de verksamheter vi deltar i under våra liv och skapar våra behov och motiv. Boendestödjarna möter klienterna i vuxen ålder vilket betyder att klienterna bär med sig en mängd erfarenheter. För Mattias som tränat tidigare var gymmet något han kunde tänka sig att börja med och något som blev en stor hjälp för honom. Att komma igång med träningen ledde i sin tur till ny

politisk aktivitet. Monica som har spelat badminton som ung upplever att det är en rolig aktivitet att prova igen. Dessa exempel visar betydelsen av att ta reda på vilka verksamheter klienten tidigare deltagit i. Att ta reda på och ta till vara på de verksamheter som format klientens person är en hjälp för att skapa meningsfull sysselsättning.

6.5 Sammanfattning

Upplevelsen av att ha meningsfull sysselsättning varierar. Två av klienterna beskriver strukturerade dagar med flera stimulerande aktiviteter och är nöjda med sin sysselsättning samtidigt som det finns saker de vill förändra. En klient, Monica, beskriver en mindre strukturerad vecka, men är nöjd med sin sysselsättning. Två av klienterna saknar struktur och stimulans under veckan och önskar mer aktivitet. I linje med tidigare forskning tyder resultaten på att högre grad av aktivitet ger en ökad känsla av meningsfullhet.

Meningsfulla aktiviteter för klienterna består bl.a. av arbete, socialt umgänge och fysisk aktivitet. Vad som upplevs som meningsfullt hänger samman med tidigare erfarenheter och personliga behov och motiv. Klienterna uttrycker att de motiv som gör verksamheter meningsfulla kan handla om att tjäna pengar, få uppskattning, social träning, att må bra, och att klara sig på egen hand. Gemensamt för de flesta klienter är att det är meningsfullt att ha struktur i sin vardag samt att delta i aktiviteter som är utvecklande, som påverkar självbilden i positiv riktning och som ger socialt umgänge.

För boendestödjarna innebär meningsfull sysselsättning att ha struktur i vardagen och att delta i sociala sammanhang. Boendestödjarna arbetar med att utveckla den kompetens som krävs för att klienten ska vara delaktig i samhället. Arbetet handlar om att få vardagen att fungera praktiskt och socialt så att klienten kan tillfredsställa sina behov och öka sin självständighet. Boendestödjarna arbetar med att skapa struktur i klienternas vardag bl.a. genom veckoscheman. För att träffarna med boendestödjarna ska bli meningsfulla arbetar boendestödjarna med arbetsplaner där klient och boendestödjare utformar mål med arbetet. Det kan vara svårt för boendestödjarna att veta hur mycket de ska pusha klienten till aktivitet. Ett sätt att hitta meningsfull aktivitet är att utforska klientens tidigare verksamheter samt att tydliggöra motivet med en verksamhet.

Klienterna uppskattar att boendestödjarna stöttar och pushar dem att komma igång med

aktiviteter de annars inte skulle ta sig för. Två klienter beskriver att stödet som fått dem att delta i verksamheter successivt har lett till mer aktivitet. Boendestödjarna fungerar både som en diskussionspartner som kan hjälpa till att planera aktiviteter, och som någon att göra aktiviteter tillsammans med. Veckoscheman och de faktiska träffarna med boendestödjarna medverkar till att skapa struktur som upplevs meningsfullt. Tisdagsfikat som boendestödet ordnar ger möjlighet till social träning. Flera av klienterna beskriver att målen som man sätter upp tillsammans med boendestödjaren kan vara en hjälp för att öka sin aktivitet, men att målen måste vara realistiska och aktuella för att de ska vara meningsfulla.

7. Diskussion

Det kan tyckas vara en självklarhet att alla behöver något meningsfullt att sysselsätta sig med på dagarna. Tidigare forskning och mina informanternas utsagor säger att brist på aktivitet är en negativ upplevelse. Brist på aktivitet kan ge känslan av att man slösar bort sitt liv, att man tappar sin dygnsrytm, att man blir ensam och att man inte utvecklas som människa. Utifrån dessa negativa upplevelser skulle man kunna dra slutsatsen att all aktivitet är bättre än sitta passiv. Men frågan är om det är så enkelt. Frågan är om aktivitet är meningsfullt i sig eller om aktiviteter måste kännas meningsfulla för att ha en positiv effekt i en människas liv?

Flera av informanterna beskriver att struktur är meningsfullt i sig. Känslan av att veta vad man ska göra under dagen är betydelsefullt. Att planera in vardagsaktiviteter som att handla, städa, tvätta, motionera, arbeta mm. skapar struktur och ger dygnsrytm. Betydelsen av struktur talar för att aktivitet är meningsfullt i sig. Positivt med att delta i olika aktiviteter är också att det kan leda till mer aktivitet och på så sätt skapa en positiv spiral. Informanterna beskriver att de uppskattar att boendestödjarna pushar dem till aktiviteter som de annars inte skulle ta sig för och att upplevelsen av att klara av aktiviteter ger självförtroende och hopp. Detta självförtroende skapar möjlighet för mer aktivitet.

Samtidigt talar många berättelser för att aktiviteter måste kännas meningsfulla. Aktivitet i sig är inte tillräckligt. Exempel på detta är Karin och Anna som provat att gå till aktivitetshus, men inte tycker att det ger någonting, Mattias som inte vill fortsätta med meningslös arbetsträning och Karin som säger att hon *vill* ha mer aktivitet, men inte vet *vad* det ska vara. Även teorin styrker detta. Enligt verksamhetsteorin måste vi ha ett motiv för att delta i en verksamhet. Ser vi inte motivet blir verksamheten meningslös och vi saknar anledning att delta.

När det gäller boendestödjarnas arbete är det två saker som framträder i min undersökning. Det första är att arbetet för att skapa meningsfull sysselsättning måste utgå från individen. Klienternas motiv och behov för att delta i olika verksamheter är beroende av bl.a. hur man mår och tidigare erfarenheter. Det är de individuella erfarenheterna som skapar motiv och gör att något blir meningsfullt. För att skapa meningsfull sysselsättning är det viktigt att förstå dessa motiv. Boendestödjarnas arbete med individuella mål tror jag är ett bra verktyg för detta. Realistiska nåbara mål tydliggör motivet med förändringsarbetet och genom att uppnå

ett mål kan klienternas självbild utvecklas i positiv riktning.

Det andra som framträder är att det finns aspekter av sysselsättning som är meningsfulla för de flesta. Struktur i vardagen och sociala kontakter är något som nästan alla informanter efterfrågar. Med denna kunskap är detta något boendestödjarna bör arbeta för, vilket de också gör. Det psykiska funktionshindret kräver ofta någon som pushar och det kan vara svårt för klienten att veta vilka möjligheter som finns och vad som kan bli bra och meningsfulla verksamheter. Boendestödjarna måste vara de som kan visa på verksamheter som de tror är till hjälp för klienten. Boendestödjarnas uppgift blir alltså utöver att förstå klientens motiv också att visa på vilka motiv som finns med att delta i en verksamhet och på så sätt göra den meningsfull.

Av de klienter jag har intervjuat framstår alla som nöjda med boendestödjarnas arbete för att skapa meningsfull sysselsättning. Som jag nämnde i metodkapitlet är det möjligt att klienterna undanhåller kritik eftersom de inte är anonyma inför boendestödjarna. Tre av klienterna vill dock betona hur mycket boendestödet betyder för dem och att de inte vet vad de skulle göra utan detta stöd. Problemet med brist på sysselsättning verkar i större utsträckning handla om andra verksamheter i samhället. Ingen av informanterna besöker för tillfället något aktivitetshus och man kan fundera över hur man kan göra dessa mer attraktiva. Möjligheterna till arbete är också något att diskutera. Karin och Anna har nyligen provat att arbetsträna vilket inte fungerade bra. Mattias är visserligen på väg mot arbete, men tycker att arbetsträningen varit förnedrande och meningslös. Boendestödjarna beskriver att det är svårt att ha ett lönearbete om man har psykiska funktionshinder eftersom arbetsplatserna inte anpassas till individen. Vilket stöd som behövs och hur man ska kunna anpassa arbetsplatser, så att det går att ha ett lönearbete när man har ett psykiskt funktionshinder, är något som vore intressant att undersöka.

Referenser:

Litteratur

Bejerholm Ulrika (2007): *Occupational perspectives on health in people with schizophrenia: time use, occupational engagement and instrument development*. Lund: Lund University.

Bejerholm, Ulrika/Eklund, Mona (2005): "Vardagslivet" i *Att leva med psykiska funktionshinder: livssituation och effektiva vård- och stödinsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Erdner, Anette (2006): *Berättelser om ensamhetens vardag hos människor med psykiska funktionshinder*. Stockholm: Karolinska University Press.

Knutagård, Hans (2002): *Introduktion till verksamhetsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005) "Kvalitativ metod – en introduktion" i *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Leufstadius, Christel (2008): *Spending my time: time use and meaningfulness in daily occupations as perceived by people with persistent mental illness*. Lund: Lund University.

Mannerfelt, Charlotte (2000): *Rutiner och Samvaro Oro och Ambivalens. Deltagare om verksamheter för psykiskt funktionshindrade*. Stockholm: Socialtjänstförvaltningen, Forsknings- och utvecklingsenheten. FoU-enheten, Västra Stockholms Psykiatriska Sektor.

Socialtjänstlagen (2001:453)

SOU 2006:100: *Ambition och ansvar – Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder*. Slutbetänkande av Nationell psykiatrisamordning.

Artikel

Markström, Urban (2008), *Vad gör socialtjänsten för personer med psykiska funktionshinder*, Socionomen 4, s. 10-16.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide för klienter

Bakgrundsuppgifter: kön, ålder, civilstånd, typ av funktionshinder

Kan du börja med att berätta vad du gör på dagarna? Du kan ta en vanlig dag som exempel.

Vad gör du när du är hemma?

Vad tycker du är viktigt att göra under dagen här hemma?

Gör du något särskilt som du tycker om?

Vad ger det dig?

Nu kommer vi till aktiviteter utanför hemmet!

Deltar du i några organiserade aktiviteter (aktivitetshus, gruppverksamheter)

Om ja, kan du beskriva vad det är för aktiviteter? Var sker det någonstans? Hur går det till?

Gör du det tillsammans med andra?

Om ni gör något tillsammans så antar jag att ni pratar med varandra. Är samtalen med andra viktiga för dig? På vilket sätt?

Varför är du med i aktiviteten? Vad ger den dig?

Om nej, är det något du skulle vilja vara med på? Vad skulle det vara? Hur skulle det vara organiserat? Var skulle det ske? Tror du att det finns andra som också skulle vilja vara med på det här? Har du någon idé om hur ni skulle kunna få till det?

Om du ser på en vecka när det gäller sysselsättning, vill du ha det som nu eller önskar du att det vore annorlunda?

Om annorlunda, vad är det särskilt du önskar?

Vad är det eventuellt som hindrar dig?

Vad skulle du behöva för stöd för att kunna göra det?

Vilka saker under veckan känns särskilt meningsfulla?

Vad betyder det för dig att något är meningsfullt?

Är det något som du gör (tillverkar, deltar i) som gör dig särskilt glad?

Gör du något som du känner stolthet för?

Gör du något som är utvecklande för dig, som du lär dig något nytt av?

Kan du beskriva på vilket sätt du tycker det är utvecklande?

Nu vill jag höra om dina kontakter med vänner, släktingar, grannar eller andra personer!

Hur har du det med kontakter? Vem kommer och hälsar på dig? Vad gör ni då? Hur ofta träffas ni? Vad tycker du om de här träffarna? Önskar du att du skulle få besök oftare? Vem eller vilka är det särskilt du vill ha besök av?

Går du själv och hälsar på någon? Hur ofta händer det? Vad betyder besöken för dig? Önskar

du att du kunde hälsa på folk oftare?

Nu skulle jag vilja veta lite om hur det fungerar för dig med boendestödjarna!

Hur ofta träffar du boendestödjarna?

Vad gör du tillsammans med boendestödet?

Hur bestämmer ni vad ni ska göra tillsammans?

Gör ni det du vill göra?

Hur tycker du att det är att ha boendestöd?

Hur är din kontakt med boendestödjarna?

Har du och boendestödjaren något särskilt syfte och mål med era träffar?

Om ja, vad tycker du om målen?

Tycker du att boendestödet har hjälpt dig att få en meningsfull sysselsättning?

På vilket sätt? Vilka aktiviteter har boendestödet hjälpt dig att komma igång med? Vad ger dessa aktiviteter dig?

Vad skulle vara annorlunda i din vardag om du inte hade boendestöd?

Är det något med hjälpen från boendestödet som du särskilt vill lyfta fram?

Hur ser du på din framtid, särskilt när det gäller att ha en meningsfull sysselsättning?

Vad önskar du att du har för sysselsättning i framtiden?

Är det något annat du tänkt på under intervjun som du vill ta upp?

Tack för att jag har fått intervjua dig!

Bilaga 2

Intervjuguide för boendestödjare

Bakgrundsuppgifter: kön, ålder, utbildning, erfarenhet som boendestödjare

Först vill jag fråga lite om boendestödsverksamheten

Har du någon tjänstebeskrivning som talar om vad ditt arbete ska innehålla?

Vad säger den?

Hur viktig är den här beskrivningen för din uppfattning om vad som ska göras?

Hur skulle du beskriva målgruppen som du arbetar med?

(Vilka svårigheter har klienterna?)

Vad gör du tillsammans med klienterna?

Vem bestämmer vad ni ska göra?

Vad vill du uppnå med de aktiviteter du gör med klienten?

Vilka delar i ditt arbete tycker du är viktigast?

Arbetar du och klienten mot särskilda mål?

Om ja, hur ser målen ut och vad tycker du om dem?

Vem bestämmer målen?

Nu vill jag fråga om vad meningsfull sysselsättning är och hur man kan arbeta för att skapa det?

I ditt arbete med personer med psykiska funktionshinder, vad betyder meningsfull sysselsättning för dig?

Vad brukar dina klienter mena med meningsfull sysselsättning?

Vilka behov ser du hos klienterna när det gäller sysselsättning?

(daglig verksamhet?, fritidsaktiviteter?, sociala relationer?, sköta hemmet?)

Vilka förutsättningar har klienterna att skapa eller delta i meningsfull sysselsättning?

Är det stor variation i deras förutsättningar?

Vad är boendestödets roll när det gäller att skapa meningsfull sysselsättning?

(fungera som stöd vid deltagande/genomförande av verksamheter?, motivera till verksamheter?, informera om verksamheter?)

Har ni på arbetsplatsen någon gemensam strategi för att skapa meningsfull sysselsättning för klienterna?

Vilka resurser finns i stadsdelen/Göteborgs stad när det gäller sysselsättning?

Är det något du saknar?

Varför är det viktigt att ha en meningsfull sysselsättning?

Vilka svårigheter finns när det gäller att skapa meningsfull sysselsättning?

Vilka möjligheter finns? Finns det verksamheter man skulle kunna utveckla?
Skulle man kunna arbeta annorlunda för att skapa meningsfull sysselsättning?

Avslutningsvis, om du tittar tillbaka på dina erfarenheter som boendestödjare, hur ser du på ditt arbete?

Är du mest positivt inställd till ditt arbete eller är du missnöjd?

Vad skulle du särskilt önska i ditt arbete i framtiden?

Bilaga 3

Göteborg 3/11 2008

Information om intervju

Hej!

Jag heter Sara Erixon och läser till socionom på Göteborgs universitet. I socionomutbildningen ingår det att skriva en C-uppsats och jag har valt att skriva om boendestöd. Syftet med uppsatsen är att undersöka vad boendestöd innehåller och hur du som tar emot boendestödet upplever insatsen och vad den betyder för dig. Jag vill speciellt inrikta mig på hur boendestödet kan hjälpa till att skapa en meningsfull sysselsättning i vardagen. Jag kommer att intervjuva både boendestödjare och mottagare av boendestöd.

Intervjun tar högst en timme. Jag kommer att spela in intervjun på band för att på ett säkert sätt dokumentera vårt samtal.

Intervjuerna kommer bara att användas för min uppsats och kommer att raderas när uppsatsen är godkänd. Medan jag jobbar med uppsatsen kommer jag att förvara inspelningarna så att ingen utomstående kan ta del av dem.

Uppsatsen kommer att innehålla citat från intervjuerna. Ditt namn kommer inte att stå med i uppsatsen.

Att medverka i intervjun är frivilligt och du som blir intervjuad har rätt att låta bli att svara på frågor eller avbryta intervjun utan att förklara dig.

Om du har några frågor är du välkommen att höra av dig till mig eller till min handledare.

Vänliga hälsningar

Sara Erixon 0736-386093

Handledare: Docent Alf Ronnby, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
031-7861000